

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет
Кафедра модерної доби та новітнього часу

До захисту допущено

Кафедрою модерної доби та новітнього часу, протокол № 6 від 3.06.2026 р.

В.о. завідувача кафедрою _____ Юрій ВОЛОСНИК

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Новий релігійний рух “Ашрам Шамбала”: становлення, діяльність та віровчення.

Спеціальність (спеціалізація) 032 «історія та археологія»

Освітня програма «історія та археологія»

Здобувач _____ Єлизавета Малік

Науковий керівник _____ Єремєєв Павло Вікторович

Харків – 2026

Реферат

Дана кваліфікаційна робота присвячена комплексному дослідженню становлення, діяльності та віровчення нового релігійного руху «Ашрам Шамбала» в період активного керівництва його лідера Костянтина Руднєва. При дослідженні було використано загальнонаукові методи, спеціально-історичні, а також біографічний підхід та інструментарій гендерної історії.

Вперше в історіографії здійснено комплексний аналіз «Ашрам Шамбали» як нового релігійного руху. Детально досліджено біографію засновника та виявлено чинники формування його як харизматичного лідера. Проаналізовано причини виникнення руху, висвітлено етапи становлення та активної діяльності організації. Досліджено доктрину Руднєва, її джерела та новаторські елементи. Вперше з використанням гендерного підходу проаналізовано суперечливий статус жінки та дитини в русі. В науковий обіг матеріали про діяльність периферійних осередків організації в Україні.

Встановлено, що «Ашрам Шамбала» є класичним прикладом авторитарного нового релігійного руху, сформованого навколо харизматичного лідера в умовах ідеологічного вакууму початку 1990-х років. Доктрина руху була синкретична і мала на меті легітимізувати владу лідера. Ієрархічна структура, практики фізичного та психологічного виснаження, а також сексуальна експлуатація жінок і дітей виступали інструментами контролю. Результати можуть бути використані для подальших міждисциплінарних досліджень нових релігійних рухів на пострадянському просторі.

Ключові слова: новий релігійний рух, «Ашрам Шамбала», Костянтин Руднєв, харизматичне лідерство, пострадянський простір, гендерна історія.

Summary

This qualification work is devoted to a comprehensive study of the formation, activities and doctrine of the new religious movement 'Ashram Shambhala' during the period of active leadership by its founder, Konstantin Rudnev. The research employed general academic methods, specialised historical approaches, as well as a biographical approach and the tools of gender history.

For the first time in historiography, a comprehensive analysis of 'Ashram Shambhala' as a new religious movement has been carried out. The founder's biography has been studied in detail, and the factors contributing to his emergence as a charismatic leader have been identified. The causes of the movement's emergence have been analysed, and the stages of the organisation's formation and active operation have been highlighted. Rudnev's doctrine, its sources and innovative elements have been examined. For the first time, using a gender approach, the controversial status of women and children within the movement has been analysed. Materials on the activities of the organisation's peripheral branches in Ukraine have been introduced into the academic discourse.

It has been established that 'Ashram Shambhala' is a classic example of an authoritarian new religious movement, formed around a charismatic leader amidst the ideological vacuum of the early 1990s. The movement's doctrine was syncretic and aimed to legitimise the leader's authority. A hierarchical structure, practices of physical and psychological exhaustion, as well as the sexual exploitation of women and children served as instruments of control. The findings may be used for further interdisciplinary research into new religious movements in the post-Soviet space.

Keywords: new religious movement, 'Ashram Shambhala', Konstantin Rudnev, charismatic leadership, syncretic doctrine, post-Soviet space, gender history.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. Створення та діяльність Ашраму Шамбали до ув'язнення Руднєва ...	17
1.1. Біографія засновника руху	17
1.2. Причини створення «Ашрам Шамбали»	29
1.3. Становлення нового релігійного руху	34
1.4. Діяльність «Ашрам Шамбала» до ув'язнення Руднєва	41
РОЗДІЛ 2. Внутрішнє життя «Ашрам Шамбали»	47
1.1. Вчення та практики «Ашрам Шамбали»	47
1.2. Ієрархія руху.....	66
1.3. Статус жінки та дитини у «Ашрам Шамбалі».....	73
1.3. Побут адептів	78
Висновки.....	85
Список джерел та літератури	90

ВСТУП

Актуальність теми: «Ашрам Шамбала» нерідко характеризується, як один з найбільш суперечливих нових релігійних рухів, які діють на території Східної Європи. Організація виникла в 1989 році, а її активна фаза припадає на 1993 рік, тобто на період глибоких соціально-політичних та культурних трансформацій, спричинених падінням комуністичного режиму¹. Дослідження цього релігійного руху допомагає зрозуміти, релігійну ситуацію в Східній Європі в кінці 80-х на початку 90-х років.

Ми можемо проаналізувати передумови, які сприяли появі нових релігійних рухів на території Східної Європи, тобто оцінити ситуацію в країнах, де діяла «Ашрам Шамбала». Адже, найчастіше нові релігійні рухи виникають у нестабільному суспільстві, яке переживає «духовну кризу»². Саме така ситуація склалася наприкінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст. у Східній Європі, а саме у республіках Радянського Союзу у яких концепція комунізму починає втрачати своє значення. Люди, який довгий час були в ідеологічному вакуумі починають пошук нових сенсів існування. До того ж з падінням залізної завіси у ці країни активніше починають проникати нові та актуальні у Західній Європі та Америці рухи, течії, ідеї, що вказує на лібералізацію життя³. Люди, які довгий час були під контролем радянської влади після її ліквідації прагнули долучитися до чогось нового та незвичного, до чогось щоб подарувало їм новий сенс життя. У цьому контексті вивчення «Ашраму Шамбала» є цінним для розуміння впливу радянської ідеології на психологію людей, схильних шукати життя за чітко визначеними доктринами.

Аналіз доктрини «Ашрам Шамбали» дає змогу дослідити нові інтерпретації релігійних текстів, а також особливості конструювання ритуалів і практик у

¹ Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210. /p.181

² Heelas P. The new age movement: religion, culture and society in the age of postmodernity. Hoboken : Wiley-Blackwell, 1996. 288 p. /p.43

³ Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210. /p.183

межах руху. Оскільки «Ашрам Шамбала» є рухом із харизматичним лідером, важливо з'ясувати, які саме елементи вчення Костянтина Руднєва забезпечують формування авторитарної системи вірувань навколо його особи. Особливу увагу слід звернути на інтеграцію ним різних релігійних традицій та трансформацію їх під власні потреби з наданням нового змісту.

Окремої уваги потребує гендерний аспект функціонування руху. У межах «Ашраму Шамбали» було сформовано специфічне уявлення про роль жінки, сексуальність, материнство та сім'ю, що істотно відрізнялося як від традиційних релігійних моделей, так і від радянських соціальних уявлень. У контексті розвитку сучасної гендерної історії та досліджень жіночого досвіду аналіз становища жінок і дітей у структурі руху становить окремий науковий інтерес.

Наукова актуальність теми визначається також недостатнім рівнем її опрацювання в історіографії. Попри значний суспільний резонанс, пов'язаний із діяльністю «Ашраму Шамбали», більшість наявних праць мають публіцистичний або журналістський характер. У науковій літературі переважають дослідження юридичних та психологічних аспектів діяльності даного руху, тоді як її доктрина, внутрішня структура, практики та соціокультурний контекст залишаються малодослідженими.

Суспільно-політична актуальність теми полягає у можливості дослідження механізмів впливу подібних авторитарних нових релігійних рухів на особистість і суспільство. Аналіз діяльності «Ашраму Шамбали» дозволяє виявити особливості вербування адептів, методи психологічного контролю та категорії осіб, найбільш уразливих до впливу подібних організацій. Таким чином ми можемо виділити нові завдання для сфер освіти і виховання, психологічної та медичної допомоги.

Об'єктом дослідження виступає новий релігійний рух «Ашрам Шамбала».

Предмет дослідження – діяльність та віровчення нового релігійного руху «Ашрам Шамбала» під час активного керівництва Руднева (до його ув'язнення)

Територіальні межі дослідження визначаються кордонами Радянського Союзу (до 1991 року). Після його розпаду територіями Російської Федерації, України, та Республіки Казахстан. Саме на цих територіях активно діяли мережі «Ашрам Шамбали».

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1989 року по 2010 рік. Нижня межа визначається початком діяльності К. Руднева у фірмі «Караван» і формуванням першого гуртка з йоги. Верхня межа визначається часом арешту Руднева та припиненням активної фази відкритого функціонування організації.

Мета дослідження полягає у висвітленні діяльності та внутрішнього життя нового релігійного руху «Ашрам Шамбала» під керівництвом Костянтина Руднева, а також виявлені його особливих рис, як нового релігійного руху на чолі з харизматичним лідером.

З огляду на поставлену мету, нами були сформульовані наступні **завдання**:

- з'ясувати основні біографічні відомості засновника «Ашрам Шамбали» Костянтина Руднева;
- проаналізувати причини, що сприяли утворенню культу;
- розглянути етап становлення нового релігійного руху;
- прослідкувати діяльність «Ашрам Шамбали» до ув'язнення Руднева;
- проаналізувати доктрину сформовану Рудневим;
- дослідити ієрархію всередині руху та виділити відмінності «ашрамів»;
- визначити особливості статусу жінки та дитини у «Ашрам Шамбалі»;
- проаналізувати побут адептів руху.

Джерельна база дослідження представлена здебільшого писемними та аудіовізуальними джерелами.

Важливим писемним джерелом є автобіографічна праця Костянтина Руднева «Шлях Дурня»¹. У нашому дослідженні ми використовували перевидане видання 2000 року. Це джерело має особливу цінність, оскільки значна частина праці написана безпосередньо засновником руху Костянтином Рудневим. Аналіз цієї праці дає можливість простежити біографію Руднева, зокрема його дитинство, стосунки з батьками й однолітками, а також визначити чинники, що сформували його особистість. Крім того, у книзі описано етапи становлення нового релігійного руху «Ашрам Шамбала». Водночас вона виступає також теоретичною основою руднівської доктрини, оскільки містить основні ідеї руху, засади його вчення та механізми функціонування практик. Проте дане джерело потребує критичного аналізу через його виразну суб'єктивність та ідеологічну спрямованість.

Іншим важливим письмовим джерелом є книга Наталії Кокшарової «Секта «Ашрам Шамбала»². Концлагерь для ищущих Бога», видана у 2021-му році. Це джерело важливе передусім через те, що написане воно колишньою адепткою руху. Завдяки ньому ми мали змогу проаналізувати віровчення руху, його практики та побут адептів. До того ж авторка вперше наводить детальну інформацію про наявність та функціонування ашрамів в Україні, що значно розширює наше дослідження. Зокрема вона описує свій досвід перебування у Київському ашрамі, а також розповідає про функціонування дитячого ашраму у Вінниківцях, що дозволяє нам проаналізувати структуру ашрамів та ставлення до дітей в межах руху.

Для дослідження доктрини руху важливими є праці засновників релігійних вчень, на які Руднів спирався при створенні власної доктрини. Зокрема, було використано твори Олени Блаватської з теософії; подружжя Рерихів, а саме їх праці з «Живої Етики» та матеріали присвячені Шамбалі; праці Карлоса

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с.

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбала». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с.

Кастанеди присвячені магічним ритуалам та Анатолія Авер'янова, як засновника практики безконтактного бою. Необхідним для дослідження було також використання праць лідера руху Ошо Бхагвана Шрі Раджніши, а саме його матеріалів присвячених тантрі та динамічній медитації, які Руднєв активно залучав для свого руху. Дані праці дозволили нам проаналізувати, які саме елементи їхніх учень були включені до вчення Руднєва, як саме вони трансформувалися та отримували нове значення.

Оскільки вагому роль у вченні Руднєва відіграє індуїзм, у дослідженні використано англomовний переклад священного писання «Бхагавад-гіта» з коментарями у виданні «Бхагавад-гіта, як вона є».

Серед аудіовізуальних джерел варто виокремити три інтерв'ю з колишніми адептками руху. Два з них присвячені колишній старшій жриці культу - Олені Захаровій. У цих розмовах вона розповідає про свій прихід до руху, етапи його розвитку, діяльність організації. Особливу увагу в обох інтерв'ю вона приділяє особистості Руднєва та своїм стосункам з ним. Третє інтерв'ю дала вже згадана Наталія Кокшарова. У ньому вона зосереджується на механізмах вербування до руху, описуючи передусім свій приклад, а також ділиться своїм досвідом проживання в різних ашрамах. Окрему увагу в інтерв'ю вона також приділяє практикам та ритуалам, що діяли в межах руху.

Особливу цінність становить також використання архівних відео- та аудіоматеріалів «Ашраму Шамбали», які були записані самими її учасниками. Це дало змогу особисто побачити, яким чином функціонував даний рух, які методи він використовував для залучення нових адептів.

Історіографічна база дослідження релігійного руху «Ашрам Шамбали» формується переважно за рахунок публіцистичних та журналістських матеріалів. Повноцінних наукових праць, присвячених детальному аналізу діяльності цього руху, наразі існує вкрай мало¹. У наявних академічних

¹ Колодний А. Що нині відомо про релігійну течію „Ашрам Шамбали”? *Релігійна панорама*. 2005. № 5. С. 66.

роботах, як правило, «Ашрам Шамбала» розглядається поверхнево, головна увага приділяється саме юридичним аспектам, пов'язаних з діяльністю руху.

Одним із найскладніших та водночас найменш опрацьованих аспектів вивчення «Ашраму Шамбали» є біографія його засновника - Костянтина Руднева. Матеріали з цього питання часто мають поверхневий характер. Найбільш повну і докладну біографічну інформацію про Руднева подано в статті М. Інтровіне¹. Також певна інформація про біографію Руднева міститься в статті І. Кременовської². Проте ця література не забезпечує всебічного розуміння його становлення, як лідера нового релігійного руху. Значна увага приділяється вже більш зрілому віку Руднева, зокрема його службі в армії та вже етапу заснування руху, уникаючи при цьому дитинство та вплив стосунків з батьками.

Для аналізу причин створення руху ми послуговувалися працями А. Баркер³, яка і вводить в наукових обіг термін «новий релігійний рух», Д. Баррета⁴ та О. Пашковського⁵. Завдяки їхнім матеріалам ми мали змогу відокремити поняття секти від нового релігійного руху, проаналізувати їх ознаки та зрештою визначити «Ашрам Шамбалу», як новий релігійний рух. Для дослідження психологічних особливостей осіб, що вступають до подібних рухів ми користувалися працями Л. Доусона⁶, а також роботами П.Гіласа⁷, Ф. Готьє, які зосереджуються на аналізі соціокультурних передумов та особливостей появи нових релігійних рухів у Східній Європі.

Питання становлення та функціонування «Ашраму Шамбали» до моменту арешту Руднева досить широко висвітлено в публіцистичних матеріалах. Тут

¹ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85

² Кременовська І. «Путь дурака» Сотіліан Секоріський (розбір книги). ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/put-duraka-sotilian-syekoriskyy-rozbir-knyhy/> (дата звернення: 20.02.2026).

³ Barker E. *New religious movements: a practical introduction*. Oslo: Unipub, 1990. 246 p.

⁴ Barrett D. *The new believers: a survey of sects, cults and alternative religions*. London : Cassell & Co, 2001. 544 p.

⁵ Pashkovskyy O. *New religious movements and methodology of expansion*. *Skhid*. 2013. Vol. 116, no. 2. P. 156–159.

⁶ Dawson L. L. Who joins new religious movements and why: twenty years of research and what have we learned?. *Studies in religion*. 1996. Vol. 25, no. 2. P. 141–161.

⁷ Heelas P. *The new age movement: religion, culture and society in the age of postmodernity*. Hoboken : Wiley-Blackwell, 1996. 288 p.

можна виокремити статті Н. Кокшарової¹ та І. Кременовської² розміщені на сайті «Вільне слово». У цих текстах описано основні етапи формування руху, методи його розповсюдження та головні аспекти його діяльності.

Стосовно питання віровчення руху, то в наявних публіцистичних матеріалах воно описано або доволі поверхнево або взагалі ігнорується. Найбільш детально віровчення «Ашрам Шамбали» описує у своїй статті вже згаданий М. Інтровіне³. Зокрема, значну увагу вчений приділяє космології Руднева, його баченню поняття «тантри» та негативному відношенню руху до соціальних норм. Варто зазначити, що стаття Інтровіне має надто комплементарний характер, майже вся стаття побудована на виправданні діяльності Руднева, як людини, яка прагне звільнитися від нав'язаних суспільством рамок. Інтровіне майже не бере до уваги свідчення колишніх adeptів руху, зокрема Захарової та Кокшарової. Для більш детального аналізу віровчення руху ми використовували праці Баскакова⁴, Айтімурто⁵, Колодного⁶, Карлсон⁷, Бернбаума⁸. Завдяки цим працями ми змогли зіставити, те як Руднев трактує слов'янські язичницькі та шаманські концепції світобудови з реальними дослідженнями профільних істориків на цю тему.

Досить детально журналістські розслідування також описують внутрішнє життя «Ашраму Шамбали». Зокрема, аналітичну цінність мають статті вже згаданих Кременовської⁹, Кокшарової¹ та Маркова². Вони зосереджують увагу на

¹ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

² Кременовська І. «Путь дурака» Сотіліан Секоріський (розбір книги). ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/put-duraka-sotilian-syekorisky-rozbir-knyhy/> (дата звернення: 20.02.2026).

³ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85.

⁴ Баскаков Н. Душа в древних верованиях тюрков Алтая (термины, их значение и этимология). *Советская этнография*. 1973. № 5. С. 108–113.

⁵ Aitumurto K. Russian rodnoverie negotiating individual traditionalism. *Globalization, immigration, and change in religious movements* : International Conference, Bordeaux, 7 June 2007. 2007. P. 113–26.

⁶ Колодний А. Язичництво як релігійний феномен. *Українське релігієзнавство*. 2003. № 27-28. С. 48–58.

⁷ Carlson M. No religion higher than truth: a history of the theosophical movement in russia. Princeton : Princeton University Press, 1993. 308 p.

⁸ Bernbaum E. The way to shambhala: a search for the mythical kingdom beyond the himalayas. 2nd ed. New York : St. Martin's Press, 1989. 336 p.

⁹ Кременовська І. "Ашрам Шамбали" - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.05.2025).

антисоціальних ідеях, що пропагувалися Руднєвим, а також на психологічних механізмах впливу на адептів. У матеріалах Кокшарової особливо детально розглянуто ритуальні практики, що використовувалися в межах руху, а також побутові умови її учасників. Дослідження Маркова зосереджується на функціонуванні дитячих таборів, призначених для вербування нових членів. Водночас у згаданих публікаціях практично не розкриваються релігійно-філософські основи вчення Руднєва, що залишає цей аспект діяльності «Ашраму Шамбали» малодослідженим.

Отже, можна зробити висновок, що історіографія релігійного руху «Ашрам Шамбали» характеризується переважанням публіцистичних і журналістських матеріалів за відсутності значної кількості комплексних академічних досліджень. Наукові праці здебільшого торкаються окремих аспектів явища, тоді як цілісного, академічного аналізу бракує. Найменш розробленими залишаються біографія засновника та його віровчення. Водночас наявні джерела дозволяють окреслити передумови, основні етапи формування руху та ключові риси функціонування, що створює основу для подальших більш глибоких наукових досліджень.

Методологія. У межах даного дослідження ми використовували комплексний підхід, що поєднує загальнонаукові, спеціально-історичні методи, принцип історизму, а також інструментарій гендерної історії. Така методологічна багатосаровість зумовлена специфікою об'єкта дослідження - діяльності та віровчення «Ашрам Шамбали», що водночас є релігійним, соціокультурним і гендерним явищем (через особливу роль жінки у русі).

Одним із головних методів дослідження став історико-генетичний метод. У нашій роботі його застосування дозволило простежити процес виникнення та формування релігійного руху «Ашрам Шамбала» у контексті соціально-

¹ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

² Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

політичних трансформацій кінця 1980-х – початку 1990-х років. Зокрема було зроблено висновок, що в умовах ідеологічного вакууму та зростання інтересу до альтернативних духовних практик виникло сприятливе середовище для поширення нових релігійних рухів. Також історико-генетичний підхід дав змогу реконструювати етапи становлення організації та простежити еволюцію її діяльності до моменту ув'язнення лідера.

Важливе місце у дослідженні посів історико-порівняльний метод. Його використання дозволило зіставити «Ашрам Шамбала» з іншими новими релігійними рухами. Це дало можливість виявити спільні риси, характерні для подібних рухів, а саме наявність харизматичного лідера, синкретичність доктрини, використання психологічних практик впливу та особливі механізми вербування адептів. Водночас було визначено специфічні риси «Ашраму Шамбали», зумовлені саме пострадянськими умовами.

Ще одним важливим інструментом став історико-типологічний метод. Спираючись на розробки соціологині Айлін Баркер, ми змогли класифікувати «Ашрам Шамбалу» саме як «новий релігійний рух», а не просто секту, визначивши його типові риси. Крім того, цей метод дозволив чітко типізувати та описати ієрархію всередині організації, розділивши її учасників на групи. До того ж нами було встановлено типологію самих «ашрамів», що дало змогу зрозуміти логіку функціонування осередків залежно від їхньої віддаленості від лідера.

Для цілісного аналізу структури та функціонування руху було застосовано історико-системний метод. Таким чином ми розглянули «Ашрам Шамбалу» як комплексну систему, що включає ідеологічні, соціальні, ритуальні та організаційні елементи. Загалом, застосування цього підходу дозволило простежити взаємозв'язки між доктриною, практиками, ієрархічною структурою та повсякденним життям адептів. У результаті було встановлено, що всі елементи руху функціонують як взаємозалежні, тобто ідеологія легітимізує владу лідера, ритуальні практики виступають інструментом

психологічного впливу, а організаційна структура забезпечує контроль і підпорядкування.

Окрім спеціально-історичних методів, у роботі також використовувалися загальнонаукові підходи, такі як аналіз і синтез, індукція та дедукція. Метод аналізу полягав у тому, що ми розділили складне явище - діяльність «Ашраму Шамбали» на окремі частини. Це дозволило більш детально вивчити кожен елемент і краще зрозуміти, як саме функціонував рух. Після цього застосовувався метод синтезу. Проаналізувавши різні аспекти діяльності руху, ми змогли поєднати їх і зробити загальні висновки про її характер. Також у роботі використовувалася індукція. Наприклад, на основі конкретних свідчень колишніх адептів та описів практик ми робили ширші висновки про механізми впливу руху на людей. Водночас застосовувалася і дедукція. Ми використовували загальні теоретичні положення про нові релігійні рухи і застосовувала їх до аналізу «Ашраму Шамбали».

Також у дослідженні було використано біографічний підхід, який часто використовується істориками для вивчення життя та діяльності історичної особи для розуміння її впливу на певні процеси. У нашому дослідженні цей підхід дозволив виконати завдання зі з'ясування біографічних відомостей засновника організації Костянтина Руднева. Дослідивши його дитячі психологічні травми, конфлікти з батьками та труднощі соціалізації, ми змогли пояснити, чому він сформував навколо себе авторитарну систему вірувань, яка базувалася на насильстві і заперечувала традиційні сімейні цінності.

Також ми використовували інструментарій гендерної історії для аналізу історичних явищ крізь призму соціальних ролей чоловіків і жінок. Оскільки більшість учасників руху становили жінки, а доктрина мала специфічне ставлення до них, цей інструментарій був доволі важливим. Він дозволив виконати завдання щодо визначення статусу жінки в «Ашрам Шамбали». Ми змогла виявити суперечливість концепту «жіночності» у межах руху, тобто що попри проголошення жінки «богинею» та її сакралізацію, на практиці це

використовувалося для маніпуляцій, сексуальної експлуатації під виглядом «тантричних практик» та зміцнення традиційних патріархальних стереотипів, де жінка виступала інструментом для задоволення потреб лідера.

Отже, можна зробити висновок, що застосування комплексу загальнонаукових і спеціально-історичних методів забезпечило всебічне дослідження «Ашраму Шамбали» як складного релігійного, соціального та культурного феномену. Використані методи дозволили не лише реконструювати процес виникнення та розвитку руху в умовах пострадянських трансформацій, але й виявити особливості його ідеології, внутрішньої структури та механізмів функціонування.

Наукова новизна дослідження даної роботи полягає в тому, що вперше в історіографії було здійснено комплексний аналіз діяльності та доктрини нового релігійного руху «Ашрам Шамбала» у період активного керівництва Костянтина Руднева. На відміну від переважно публіцистичних або журналістських матеріалів, що мають фрагментарний характер, у цій роботі здійснено спробу історико-релігієзнавчого осмислення руху, його витоків, структурних особливостей, вчень та практик.

Вперше комплексно схарактеризовано статус жінки в «Ашрам Шамбалі», як ключового елементу доктрини Руднева. Завдяки досягненням гендерної історії нам вдалося визначити суперечливість концепту «жіночності» у межах руху та виділити її відмінності від традиційних релігійних систем.

У роботі вперше освітлюється, діяльність «Ашраму Шамбали» в Україні. Зокрема, ми проаналізували життя в Київському ашрамі, визначили його статус в ієрархії та виділили його головні відмінності від інших ашрамів. У роботі значна увага приділяється також досі не дослідженій темі дитячої релігійності в межах нових релігійних рухів в пострадянському просторі, дитячим «ашрамам» та таборів для вербовки дітей.

Загалом, робота робить внесок у вивчення новітніх релігійних рухів у пострадянському просторі та може стати основою для подальших міждисциплінарних досліджень.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається з вступу, двох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Повний обсяг курсової роботи складає 85 сторінок. Список використаних джерел та літератури нараховує 71 позицію.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були представлені на наукових конференціях: «42-й Міжнародна краєзнавча конференція молодих учених» в секції «Актуальні проблеми релігійного краєзнавства»¹, «78-й Міжнародній науковій конференції Каразінські читання»² та «79-й Міжнародній науковій конференції Каразінські читання»³.

¹ Матеріали 42-ї Міжнародної краєзнавчої конференції молодих учених «Традиції та актуальні завдання краєзнавства в Україні (до 220-річчя заснування Каразінського університету)». — Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. — 164 с.

² Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 78-ї Міжнародної наукової конференції (м. Харків, 25 квітня 2025 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. 280 с.

³ Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 79-ї Міжнародної наукової конференції (до 90-річчя заснування Наукового товариства студентів у Харківському університеті) (м. Харків, 24 квітня 2026 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. 348 с.

Розділ 1. Створення та діяльність Ашраму Шамбали до ув'язнення Руднева

1.1. Біографія засновника руху

Біографія Костянтина Руднева, засновника і лідера релігійного руху «Ашрам Шамбала», є одним із найбільш складних аспектів дослідження. Насамперед, це пов'язано з обмеженістю достовірних джерел і їхньою суперечливістю. Основним джерелом відомостей про біографію Костянтина Руднева є книга «Шлях Дурня»¹, в якій головний герой, тобто Руднев описує власний духовний шлях до пізнання «істини». Проте використовувати цей текст, як достовірне джерело досить проблематично, адже його об'єктивність викликає певні сумніви. По-перше, лише перші дві частини книги були написані особисто Рудневим, інші ж чотири створювалися його послідовниками, для яких це було одним із завдань в межах руху². По-друге, автобіографія, як історичне джерело завжди містить елементи суб'єктивності, а отже, не гарантує достовірності викладених у ній фактів. До того ж, дана праця в межах руху виконувала важливу ідеологічну функцію, а саме формувала образ «обраного» й «просвітленого» вчителя, тому значна частина описаних подій у книзі виглядає радше міфологізованими, ніж документально точними.

Альтернативним і важливим джерелом для реконструкції біографії Костянтина Руднева виступають свідчення осіб із його найближчого оточення, зокрема його матері, брата, колишніх адептів руху, а також старшої жриці Олени Захарової, яка знала його ще до заснування «Ашраму Шамбали» і брала безпосередню участь у створенні організації. Ці свідчення мають значну цінність, оскільки

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь: Реноме, 2000. 464 с.

² Кременовська І. Досвід виходу із секти «ашрам шамбали» костянтина руднева. бесіда з наталією кокшаровою. *Центр економіко-правових досліджень*. URL: <https://el-research.center/2019/04/02/ashram-shambaly-zaboronena-sekta-kostyantyna-rudnyeva-v-ukrayini-video/> (дата звернення: 12.03.2026).

дозволяють у певній мірі компенсувати недостатність і суб'єктивність автобіографічних даних і відтворити окремі елементи біографії Руднева.

Проте, варто зазначити, що такі джерела також потребують критичного підходу, адже вони нерідко формуються під впливом особистого досвіду та емоційного стану. Незважаючи на це, саме зіставлення різних індивідуальних свідчень дає змогу виявити спільні мотиви, що підвищує надійність джерел і дозволяє більш об'єктивно реконструювати біографію засновника руху.

Костянтин Дмитрович Руднев народився 4 серпня 1967 року в місті Новосибірськ¹. Його батько, Дмитро Руднев, був інженером і працював на заводі: «Ось мій батько має два дипломи, а сам отримує в НДІ 120 доларів»². В автобіографії стверджується, що він часто пив та влаштовував бійки вдома: «Рулон забився в кут, слухаючи цей черговий концерт, і в перервах між сплесками лайки та бійки матері з батьком грав у солдатики»³. Загалом, для Руднева батько виступає, як яскравий приклад жертви сімейного побуту та соціальних установок. Саме спостерігаючи за батьком Руднев доходить до висновку, що традиційна сім'я - це «домашній концтабір»⁴, і саме вона призводить до «деградації» особистості. Саме це багато в чому спонукає його відмовитися від створення власної сім'ї заради духовного шляху. Водночас можна говорити, що саме від батька Руднев отримує важливу ідею, яка згодом стане однією з основ доктрини його руху: «Друже мій, запам'ятай: у цьому житті ти повинен бути злим!»⁵. Руднев трактує це так, що щоб перестати бути безвольною «мишею» і біороботом, необхідно культивувати в собі сильні емоції, а саме агресію і жорсткість, тому що тільки залучивши цю енергію, людина здатна розірвати нав'язані суспільством рамки поведінки і досягти справжнього духовного просвітлення. Загалом образ батька у книзі згадується

¹ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.6

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.8

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.9

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.16

не часто і не несе такої негативної емоційності, він відходить на другий план перед авторитарною фігурою матері.

Мати Руднева, Зоя Філіпівна, також працювала інженером¹. До неї він судячи з автобіографії відносився з презирством та ненавистю: «Мати була такою тупою, що пояснити їй що-небудь, навіть найпростіше, було неможливо»². Загалом, в образі матері в «Шляху Дурня» простежується певна спроба десакралізації традиційного уявлення про материнство, як соціальний інститут. Її зображено, як нічого не розуміючу людину, що живе за встановленою програмою: «Ти сама не знаєш, заради чого ти це робиш. Видно, тебе хтось завнушав або загіпнотизував...»³. Традиційні для жінки моделі «матері, як святої», «жертвності заради родини» зазнають критики з боку Руднева. Він засуджує матір за сліпу відданість ідеї сім'ї, зазначаючи, що своєю турботою вона постійно обмежує й руйнує волю: «Уся ця материнська любов - нав'язливий інстинкт піклуватися, який не має сенсу»⁴. Загалом, самі ненависні для Руднева ідеї, а саме навчання, дружби, роботи та створення сім'ї, говорить саме Зоя Філіпівна, тим самим у доктрині руху ці ідеї і носять назву «мамчиних програм». Можливим поясненням такої ненависті до власної матері є те, що зі слів Олени Захарової, мати часто була та принижувала його⁵, що створило певну психологічну травму. Проте незважаючи на таке негативне ставлення, постать матері мала колосальний вплив на становлення Руднева як духовного лідера: «Ви запитаете мене: чому все, що я вирішив, збувається? І я вам скажу: тому що я не слухав матір. Ось у чому секрет!»⁶. Тобто прагнення не жити за вказівками матері, Руднев у межах свого руху, трактував як важливий елемент до досягнення духовного просвітлення.

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.7

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.8

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.16

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁶ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.16

Також відомо, що від першого шлюбу Дмитро Руднєв мав сина Сергія¹. В дитинстві саме він був єдиним близьким другом Костянтина: «Незабаром прийшов брат Рулона по батькові - Сергій...Раніше вони радісно грали в індіанців, у солдатики...»². Саме разом з братом Руднєв починає досліджувати різні духовні шляхи читаючи літературу та практикуючи йогу. До того ж за словами Сергія, вони разом проводили час із християнськими групами, а саме з баптистами та адвентистами³. Можливо, саме тоді Руднєв уперше звернув увагу на абсолютну відданість релігійній ідеї та сильну групову дисципліну, які пізніше стануть характерними рисами його власного руху.

Особливу увагу варто звернути також на бабуся Руднєва. У книзі інформації про неї обмаль, як і в інших джерелах. У статті присвяченій «Ашрам Шамбалі» італійський соціолог релігії Массімо Інтровіньє та Марії Варде зазначають, що центральною фігурою у вихованні Руднєва були не батьки, а саме бабуся⁴. За їхніми даними, вона була уродженкою Москви, пережила репресії сталінської доби та після Другої світової війни була заслана до Новосибірська. Дослідники підкреслюють, що бабуся була глибоко віруючою жінкою, а її дім виконував функцію своєрідного центру родинного життя. Саме в цьому середовищі, за їхніми спостереженнями, Руднєв та його брат отримали можливість долучитися до відмінного від офіційного радянського бачення світу⁵. Проте якщо проаналізувати «Шлях Дурня», то можна побачити, що ставлення Руднєва до бабусі нічим не відрізняється від його ставлення до всіх інших, насамперед, він також вважає її жертвою зомбування та «мамчиних програм». Він бачив, як вона мучиться зі своїм сином-алкоголіком, який відбирає в неї пенсію та ображає її. Такі обставини Руднєв інтерпретує як наслідок її власного

¹ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 7

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.14

³ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p.7

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p.8

⁵ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 9

життєвого вибору зокрема, «сліпої відданості» сімейним цінностям і готовності жертвувати собою заради родини.

Про дитинство Руднева відомо небагато. Зокрема те, що він був слабкою, спокійною та лінивою дитиною: «У нього не вистачало внутрішньої сили і рішучості. Він був надто боягузливий і закомплексований, щоб проявлятися так вільно і незалежно»¹. Він не читав книг, не любив кататися на велосипеді та не мав друзів. За свідченнями матері, єдиним чим дійсно захоплювався Руднев були шахи². Проте на офіційному сайті «Ашрам Шамбали» в розділі про біографію Руднева подається інформація, що він з самого раннього дитинства виявив незвичайну для свого віку глибину мислення, і вже в п'ять років його почали мучити екзистенціальні питання про сенс життя та про природу Бога. Це скоріше за все є малоймовірним, і зроблено навмисно для підкреслення особливо образу Руднева, як «глибоко просвітленого» та «обраного».

Шкільне життя Руднева складалося погано через стосунки з однолітками. Він часто ставав об'єктом для насмішок та побиття, що підтверджується свідченнями матері³, Олени Захарової⁴ і самого Руднева: «Він зняв пов'язку і побачив, що, поки він водив, до них підійшов місцевий хуліган Мішка і почав знущатися над ним», «Що ж, я майже щодня отримую по шиї»⁵. Варто зазначити, що сам Руднев у свої книзі не ставить до хуліганів негативно, а навпаки виділяє їх, як людей, які давали йому знання: «Хулігани здавалися йому провідниками якоїсь космічної Сили, яка давала йому уроки великого Знання»⁶. Тобто тут прослідковуються певні елементи з доктрини руху, де страждання та насильство осмислювалися як спосіб «духовного очищення». Загалом, Руднев інтерпретує свою нездатність соціалізуватися як свідчення особистісної «недосконалості», що потребує подолання. Таким чином, можна

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 7

² Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 8

³ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 9

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 11

⁶ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 11

дійти висновку, що соціальні проблеми, а саме нездатність нормально соціалізуватися та знайти свою групу стали одним із головних мотивів його особистого розвитку.

У школі Руднєв навчався посередньо та часто висловлював небажання вчитися. Він постійно зазначав матері, що прагне потрапити у «школу для дурнів»¹, щоб там нічого не робити. Руднєв сприймає школу як певний інструмент рабства, де дорослі намагаються підігнати дітей під свій шаблон і нав'язати їм «тупе виховання»². Загалом, школа стала важливим етапом формування особистості майбутнього гуру, саме тут, згідно з автобіографією, він зустрів Маріанну³. Питання чи вигаданим персонажем є Маріанна доволі дискусійне, адже ніяких свідчень, окрім слів самого Руднєва про її існування немає. Варто зазначити, що на офіційному сайті «Ашрам Шамбали» Маріанна взагалі не згадується.

Згідно з джерел саме у підлітковому віці Руднєв починає зацікавитися йогою. За словами матері Руднєва, то саме вона купила йому першу книгу з йоги, сподіваючись, що заняття допоможуть синові стати впевненішим у собі і налагодити спілкування з однокласниками⁴. Сам же Руднєв у своїй автобіографії зазначає, що йогу та карате він відкрив для себе сам, після того, як отримав листа від свого двоюрідного брата Валерія, що на той час проходив службу в армію. Той розповів йому про жорстокі тренування в армії, і все це налякало Руднєва, тому щоб не стати жертвою він вирішив тренувати своє тіло і волю: «Відтоді Рулон дедалі більше часу став приділяти практичним вправам і почав займатися танцями, карате і хатха-йогою. Ці заняття відкрили йому те, що одних філософських міркувань над життям замало. Потрібно навчитися керувати собою, своїми інстинктами, думками й емоціями, щоб перестати бути в рабстві в них...»⁵. Згідно з автобіографією, Руднєв весь вільний час приділяв йогічним практикам, відкриттю третього ока та вивченню східної філософії:

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 13

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 7

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 7

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 10

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 8

«Цілими днями Рулон робив йогічні практики, асани, пранаями, зосереджувався на міжбрів'ї для відкриття третього ока»¹.

Після закінчення 8-го класу Руднєв вступив до машинобудівного технікуму². Про цей етап його життя немає майже ніяких відомостей. Відомо лише, що сам технікум Руднєв таки закінчив. Відразу після цього його призвали до армії. В автобіографії Руднєв зазначає, що не мав наміру служити й планував симулювати психічний розлад, однак Маріана вмовила його сприйняти службу як певне духовне випробування: «Рулон сидів у вагоні разом з іншими новобранцями і їхав в армію. Його дратувало, що він, як вівця, пішов в армію, коли міг легко від неї відмазатися. Але він розумів, що це потрібно для Духовного Шляху, для духовної практики»³. Під «Духовним Шляхом», імовірно, мається на увазі терпіння фізичного насильства й принижень, які, згідно з уявленнями Маріани, мали сприяти «розщепленню хибної особистості» та духовному просвітленню.

Згідно з різними джерелами, вже в 1986 році Руднєв після нетривалого перебування в армії опинився у Самарській психіатричній лікарні⁴. Причини його госпіталізації залишаються нез'ясованими. Найпоширенішою є версія, що він почав пропонувати командуванню створити на базі військової частини монастир за зразком Шаоліня, де б практикувався суворий режим, відмова від шкідливих звичок, духовні практики та навчання східним єдиноборствам. Цю версію Руднєв описує у власній праці⁵. За його словами, під час сну йому з'явився Учитель і повідомив про «вищу місію»: «Настав час тобі повертатися. Настав твій час віддати своє Знання світові. Ти потрібен там, тут тобі робити більше нічого. Ти будеш навчати людей у Росії і в усьому світі. Повертайся

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 9

² Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 54

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 12

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 64

додому, там ти зустрінеш того, хто вкаже тобі як»¹. Саме після цього видіння він почав говорити солдатам і усьому командуванню про Шаолінь і свою обраність, як наставника.

За словами матері Руднєва, він потрапив до психіатричної лікарні після побиття іншим солдатом². Водночас Олена Захарова згадує, що сам Руднєв розповідав їй, нібито його госпіталізували через те, що він почав викладати йогу в армії³. Інтровіньє у своїй статті наводить інформацію, що Руднєв симулював психологічний розлад, як певний акт самозбереження. Нібито він став свідком жорстокості в казармах, зокрема інциденту, під час якого молодого новобранця побили та згвалтували, після чого він спробував накласти на себе руки, перерізавши собі вени⁴. Загалом, якщо проаналізувати, то радянська армія того часу дійсно була інституцією, що характеризувалася системною дідівщиною. Молоді новобранці регулярно піддавалися насильству з боку старших солдатів, які діяли майже безкарно, зазнаючи психологічного та фізичного насильства. Тому дана версія виглядає найбільш переконливо.

У психлікарні Руднєв пробув до 1989 року і в армію більше не повернувся. Більшість джерел стверджує, що у лікарні йому поставили діагноз «шизофренія»⁵, проте ніяких документальних підтверджень цьому немає. Після повернення з закладу мати влаштувала Руднєва на роботу техніком в НДІ «географії та картографії»⁶. Проте Руднєв пропрацював там не довго, адже не виконував свої робочі обов'язки, тому через декілька тижнів його звільнили.

У цей же час Руднєв разом із братом Сергієм починає відвідувати лекції та тренінги Олександра Харитіді, які той проводив у межах діяльності своєї фірми

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 67

² Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 12

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 16

⁵ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

⁶ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 74

«Караван»¹. Там він розповідав про нетрадиційні методи лікування, практикував йогу та рейкі. Згодом, Руднєв і його брат Сергій також починають проводити там свої заняття по відкриттю «третього ока». Саме на цих заняттях він знайомиться з Оленою Захаровою та Іриною Бірман – жінками, які довгий час були соратницями Руднєва та його коханками. Саме у цей період починає формуватися новий релігійний рух.

З 1989 року по 2010 рік Руднєв очолював рух «Ашрам Шамбали», де визнавався головним гуру та просвітленим майстром. Уся діяльність руху протягом цього часу була спрямована на задоволення його матеріальних і духовних потреб. У перші роки діяльності організації Руднєв брав активну участь у її просуванні, зокрема проводив семінари та лекції², однак із часом, коли управління стало налагодженим, а він сам усе більше усвідомлював свою «обраність», він відійшов від щоденної діяльності. Загалом, в цей час його участь зводилася до епізодичних появ на «кострах», під час яких він обирав нових жриць до свого гарему³. Повністю зосередившись на власному задоволенні, Руднєв, за деякими джерелами, почав вживати заборонені речовини, посилював жорстокий режим у ашрамах, а також систематично знущався над жрицями⁴.

Вперше правоохоронні органи зацікавилися Руднєвим ще у 1999 році. Тоді було порушено справу за статтями КК РФ «створення релігійного або громадського об'єднання, діяльність якого пов'язана з насильством над громадянами або іншим заподіянням шкоди їхньому здоров'ю» та «незаконне виготовлення та обіг порнографічних матеріалів або предметів»⁵. Руднєв пройшов психіатричну експертизу, яка встановила, що він страждає на психічний розлад, який не виключає осудності. Сам же гуру стверджував, що

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 86

⁴ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

⁵ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

«Ашрам Шамбала» є пародією на секту і своєю організацією він тонко висміює відомі йому ознаки сектанства¹. У результаті справу було закрито за браком доказів. Як зазначає Олена Захарова тоді Руднєв заплатив значну суму правоохоронним органам². У 2000-му було порушено нову справу: керівництво руху запідозрили в причетності до смерті одного з адептів. Проте цю справу також було закрито³. У 2008-му Руднєва знову затримали, проте адепти відмовилися давати свідчення проти свого лідера і справа розвалилася⁴. Вже у 2010-му році Костянтин потрапив під арешт. Йому було висунуто обвинувачення у створенні секти, у зґвалтуваннях, розпусних діях і замаху на обіг наркотиків. Він заперечував усі звинувачення. У своїй статті Массімо Інтровіне зазначає, що Руднєву підкинули наркотики, бо всі медичні аналізи показали, що він не вживав жодних речовин. Тоді обвинувачення різко змінили і почали звинувачувати його у підготовці до збуту. Паралельно фабрикувалося обвинувачення у зґвалтуванні. Єдині скарги нібито надходили від батьків повнолітніх дітей, які самі обрали незалежне життя⁵. Тобто на думку Інтровіне уся справа будувалася на інтерпретаціях і припущеннях, а не на доказах.

У лютому 2013-го його визнали винним за всіма пунктами обвинувачення та засудили на 11 років колонії суворого режиму у Норильську, також він був зобов'язаний виплатити штраф у розмірі 100 тисяч рублів⁶. 30 вересня 2021 року після 11 років ув'язнення Костянтин Руднєв вийшов на волю у віці 54 років⁷, повністю відбувши призначений термін позбавлення волі.

¹ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 34

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 36

⁵ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p. 39

⁶ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

⁷ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

Більшість колишніх adeptів стверджують, що навіть перебуваючи у в'язниці Руднєв продовжував керувати рухом через свою офіційну дружину Шанті (Тетяна Сазонова) та жрицю Артеміду¹, яка фактично очолила рух після його ув'язнення. За окремими джерелами, Руднєв одружився із Сазоною під час перебування в СІЗО², однак ці дані документально не підтверджено. Існує інформація, що під час тюремних побачень вона отримувала від нього вказівки, передавала інформацію та звітувала про діяльність «Ашрам Шамбали»³.

Про долю Руднєва та його участь в діяльності руху після виходу з в'язниці до недавнього часу нічого не було відомо. Проте нещодавно у ЗМІ з'явилася інформація про арешт Руднєва та ще 13 жінок у Аргентині⁴. Його підозрюють у торгівлі людьми. Зараз вони під слідством. Поштовхом до розслідування стало звернення до лікарні департаменту Барілоче 22-річної вагітної росіянки, що прийшла туди з двома жінками, які не давали їй говорити і спробували зареєструвати новонародженого під прізвиськом Руднєв. Вони обіцяли, що він відвідає лікарню найближчими днями. Це викликало підозри, і за дівчиною встановили спостереження. З'ясувалося, що в місті Сан-Карлос-де-Барілоче діяв осередок «Ашрам Шамбали» під виглядом йога-курсів. Прокуратура вважає, що фігуранти справи привезли вагітну росіянку в Барілоче «з метою сексуальної експлуатації та рабства під виглядом духовних практик і занять йогою»⁵. Під час обшуків було знайдено інструкції годування, покарань і умов перебування в орендованих будинках, іменні тарілки і пляшки з водою, замкнені приміщення для зберігання продуктів харчування, еротичний одяг і перуки.

¹ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

² Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Ames D. Russian cult leader arrested in Bariloche for human trafficking - Buenos Aires Herald. *Buenos Aires Herald*. URL: <https://buenosairesherald.com/society/russian-cult-leader-arrested-in-bariloche-for-human-trafficking> (date of access: 05.02.2026).

⁵ Ames D. Russian cult leader arrested in Bariloche for human trafficking - Buenos Aires Herald. *Buenos Aires Herald*. URL: <https://buenosairesherald.com/society/russian-cult-leader-arrested-in-bariloche-for-human-trafficking> (date of access: 05.02.2026).

Отже, проаналізувавши біографію Руднева можна виділити кілька ключових чинників, що вплинули на його формування, як лідера нового релігійного руху. Перш за все, це складна сімейна ситуація, пов'язана з насильством та конфліктами. Саме в цьому середовищі були сформовані ідеї, які згодом лягли в основу його вчення, а саме заперечення сім'ї, критика соціальних норм та акцент на силі й жорсткості як певному способі самореалізації. Значну роль також відіграли і труднощі соціалізації в дитинстві та підлітковому віці, зокрема відсутність друзів, булінг та певна соціальна ізоляція, що могли сприяти формуванню прагнення до контролю, влади та створення власної замкненої спільноти. Хоч Руднев і не мав вищої освіти та релігійного досвіду, але компенсував це харизмою та здатністю нав'язувати власне бачення як «абсолютну істину». До того ж, можна говорити, що його психічна нестабільність, зокрема ймовірні психічні розлади, не заважали, а навпаки, сприяли створенню образу «просвітленого» лідера, який ніби бачить світ інакше, ніж «звичайні» люди.

Порівнявши біографії Руднева з іншими лідерами нових релігійних рухів можна виявити деякі спільні риси. Зокрема, для них характерним є складне дитинство – часто це насильство в сім'ї, скрутне економічне становище, також варто зазначити про складність в соціалізації та ранній інтерес до релігійних або езотеричних ідей і в результаті формування переконання у власній винятковості¹. Подібні риси простежуються і у Руднева, що дозволяє розглядати його не як унікальний випадок, а як частину більш ширшого явища. Водночас його діяльність має певну специфіку, пов'язану з пострадянським контекстом, де криза ідеології та пошук нових сенсів сприяли поширенню подібних рухів.

¹ The cambridge companion to new religious movements / ed. by O. Hammer, M. Rothstein. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 346 p./ p. 80 - 96

1.2. Причини створення «Ашрам Шамбали»

Релігійний рух «Ашрам Шамбала» з його синкретичною доктриною, що поєднує елементи окультизму, східних релігійних віровчень, Нью Ейджу, шаманізму, магічних практик, «Живої етики» О. та М. Рерихів, езотеричного вчення Карлоса Кастанеди, а також тантри¹, є показовим прикладом нового релігійного руху. Його заснування у 1989 році припадає на період активного формування і діяльності даних релігійних рухів у Радянському просторі.

Для аналізу релігійного руху «Ашрам Шамбала» доцільно звернутися до понятійного апарату дослідження нових релігійних рухів, розробленого в межах сучасної соціології релігії. Однією з найвідоміших дослідниць у цій сфері є Айлін Баркер, яка запропонувала використовувати термін «нові релігійні рухи» як нейтральну наукову категорію для позначення релігійних утворень, що виникли переважно у другій половині XX ст.². На відміну від терміну «секта», який часто має негативні конотації у публічному дискурсі, поняття «новий релігійний рух» дозволяє здійснювати більш об'єктивний аналіз, зосереджений на структурних, доктринальних та соціальних характеристиках явища. У цьому контексті «Ашрам Шамбала» відповідає ключовим критеріям, що визначають належність до нових релігійних рухів. Йдеться, насамперед, про наявність харизматичного лідера, синкретичної доктрини, формування альтернативної системи цінностей, яка протиставляється «звичайному» суспільству та обіцянки духовної трансформації³. Важливо й те, що рух був орієнтований переважно на молодь і людей, які перебували у стані світоглядної або психологічної кризи.

У науковій літературі до нових релігійних рухів зазвичай відносять релігійні об'єднання, що виникли у 1960–1970-х роках у США та країнах Західної Європи, які пропонують релігійний або філософський світогляд чи засоби, за

¹ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» – секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

² Barker E. New religious movements: a practical introduction. Oslo : Unipub, 1990. 246 p./p.35

³ Barker E. New religious movements: a practical introduction. Oslo : Unipub, 1990. 246 p. /p.39

допомогою яких може бути досягнута певна вища мета¹. Причини їх виникнення на Заході полягають у тому що в той час західне суспільство переживало глибоку соціально-економічну і духовно-моральну кризу, викликану вичерпанням змісту традиційних цінностей та ідеалів². Загалом, одним із визначальних чинників їх появи стало зниження впливу традиційних релігійних інститутів. У другій половині XX ст. на Заході спостерігалось поступове падіння довіри до церков, що проявлялося у зменшенні ролі релігії у суспільному житті³. Водночас відхід від традиційних церков не означав зникнення релігійності як такої, навпаки, він супроводжувався активним пошуком нових форм духовності. У цьому контексті нові релігійні рухи виступали як альтернативні структури, що пропонували відповіді на фундаментальні екзистенційні питання, які, на думку багатьох, традиційні релігії вже не могли задовольнити.

Іншим важливим фактором стало загострення соціокультурних суперечностей у західних суспільствах. Період 1960–1970-х років характеризувався формуванням суспільства споживання, яке, з одного боку, забезпечило значне зростання матеріального добробуту населення, а з іншого — спричинило кризу цінностей. Орієнтація на матеріальні блага викликала протестні настрої, особливо серед молодого покоління. Саме молодь, яка становила значну частину середнього класу, стала основною соціальною базою нових релігійних рухів. Її представники активно реагували на соціальну несправедливість, расову дискримінацію, військові конфлікти та інші виклики епохи⁴. У цьому контексті пошук альтернативних систем цінностей і способів самореалізації закономірно включав і сферу релігійності. У свою чергу нові релігійні рухи пропонували індивідуалізовані, гнучкі та часто синкретичні форми духовного досвіду, що відповідали запитам молодого покоління. Вони надавали можливість

¹ Barker E. New religious movements: a practical introduction. Oslo : Unipub, 1990. 246 p./p.32

² The cambridge companion to new religious movements / ed. by O. Hammer, M. Rothstein. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 346 p./ p. 39

³ Barrett D. The new believers: a survey of sects, cults and alternative religions. London : Cassell & Co, 2001. 544 p./p.122

⁴ Barker E. New religious movements: a practical introduction. Oslo : Unipub, 1990. 246 p./p.36

відмовитися від усталених соціальних норм і знайти нові сенси в умовах трансформації традиційного суспільства.

У країнах Східної Європи подібні релігійні рухи з'являються в кінці 1980-х - на початку 1990-х років з приблизно тих самих причин. Одним із ключових факторів став крах комуністичної ідеології, яка протягом тривалого часу виконувала функцію домінуючої світоглядної системи. Її занепад призвів до формування ідеологічного вакууму, що потребував заповнення новими смисловими конструкціями. Жодна з існуючих ідеологічних систем не могла повною мірою відповісти на питання про сенс життя, смерть, природу душі чи Абсолют¹. У цих умовах поряд із відродженням традиційних релігійних конфесій почали активно поширюватися альтернативні форми релігійності. Водночас слід враховувати, що традиційні релігії на початку 1990-х років перебували у стані інституційного відновлення після тривалого періоду переслідувань і жорсткого державного контролю, що обмежувало їхню здатність оперативно реагувати на духовні запити суспільства². Другим важливим чинником стали індивідуально-психологічні особливості потенційних адептів нових релігійних рухів. Тут йдеться про комплекс особистісних характеристик, що включають схильність до пошуку альтернативних моделей поведінки, потребу у самоідентифікації та прагнення до набуття життєвого сенсу³. Особливо це стосувалося молоді, яка в умовах соціальної нестабільності спричиненої крахом ідеології комунізму шукала нові орієнтири та можливості самореалізації.

З початком політики лібералізації в кінці 80-х років більш вільною стала релігійна сфера. Це в свою чергу призвело до світоглядного плюралізму. Це явище, на думку Лобазової О.Ф., характеризується «можливістю особистості повною мірою реалізувати свободу совісті та здійснювати власний

¹ Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210. /p.62

² Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210. /p.78

³ Dawson L. L. Who joins new religious movements and why: twenty years of research and what have we learned?. *Studies in religion*. 1996. Vol. 25, no. 2. P. 141–161. /p.149

світоглядний вибір»¹. З падінням залізної завіси до Радянського Союзу почали активно проникати ідеї східних вчень, езотерики, нью-ейджу. Виник новий феномен - мода на релігію². Такі слова, як «карма», «його», «фен шуй», «чакра», «астральне тіло», «реінкарнація» стали відомі всім. Весь цей плюралізм ідей, конвергенція різних культур і глобалізація призвели до їхнього взаємного обміну та збагачення, у зв'язку з цим починає сформуватися величезна кількість синкретичних рухів.

Зростання популярності різних східних вчень і практик у цей час, а особливо йоги та медитацій спонукали Руднєва, на думку його близького оточення³, заробити на цьому гроші. Спочатку він проводив лекції та семінари у фірмі «Караван» разом зі своїм братом Сергієм та власником фірми Олександром Харитіді. Руднєв проводив заняття по відкриттю «третього ока»⁴, користуючись тим, що більшість відвідувачів його занять нічого у цьому не розуміли. Тобто можна зробити припущення, що спочатку Руднєв мав лише матеріальні амбіції.

Після розпаду Радянського Союзу популярність фірми зросла. Причиною цього було нестабільне становище суспільства, невпевненість не лише у сьогоденні, але й у власній картині світу. Розпад Радянського Союзу викликав у деяких відчуття втрати традиційних цінностей, занепад моральних норм, тому багато хто почав шукати нові релігійні рухи, які б надали їм сенс та напрямок у житті⁵. Руднєв швидко зрозумів цю потребу суспільства і почав активно формувати свою доктрину та працювати над створення власного релігійного руху. Загалом, створений Руднєвим рух був орієнтований на активну молодь, яка шукали нові світоглядні орієнтири та підлітків, як найбільш вразливу групу.

¹ Лобазова О.Ф. Целостность личности в условиях мировоззренческого плюрализма // UNIVERSUM: Общественные науки. 2015. Т.6, № 6. С. 128-138 /с.133

² Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210. /p.68

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁵ Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210. /p.79

Радикальні тези, які висловлював у своїй доктрині Руднєв, а саме відмова від створення родини та народження дітей, зневага до батьків і всіх рідних, відмова від отримання освіти і небажання працювати¹ набули значної популярності саме в час розпаду старої ідеології. Молодь, яка до цього жила по традиційним «комсомольським» установкам націленим на створення великої та дружної родини, піклуванні про рідних, колективізму, навчання та роботі на благо Батьківщини прагнула чогось нового, незвичного і кардинально відмінного. Руднєв, в свою чергу, пропонував нову модель поведінки, де центром ставала особистісна свобода та задоволення як вищий пріоритет життя. Він наголошував на новій ролі людини, яка має жити в задоволення². Його доктрина також включала радикальне переосмислення інтимної сфери та сексуальності, що у радянському суспільстві залишалася табуованою. Значну увагу він приділяв естетизації хаотичних сексуальних зв'язків і проведенню сексуальних ритуалів, у тому числі під виглядом тантричних практик³.

Крім соціального запиту, важливу роль у створенні «Ашрам Шамбали» відіграв особистісний фактор. Проголошення лідером власної «божественності» чи «обраності» є наслідком психологічних комплексів, незадоволенням особистим та соціальним статусом, бажанням досягти успіху та визнання будь-яким способом. Згідно з аналізу біографію Руднєва та слів його близького оточення Руднєв був саме такою людиною. Зокрема Олена Захарова, зазначала, що Руднєв неодноразово наголошував їй, що прагне зібрати навколо себе послідовників, які б слухали та виконували усі його накази⁴. Тобто він був владною людиною та прагнув аби усе в межах руху належало йому. Загалом, можна говорити, що свій індивідуальний досвід Руднєв трансформував у доктрину, яка легітимізувала насильство, контроль і психологічну залежність,

¹ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднєва-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с.

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

перетворюючи психічні травми на інструмент масового впливу. У цьому сенсі «Ашрам Шамбала» став продовженням і проєкцією внутрішнього світу Руднева, а не просто релігійним утворенням.

Таким чином поява нового релігійного руху «Ашрам Шамбали» стала можливою завдяки поєднанню кількох ключових чинників. З одного боку, це загальна атмосфера духовної та ідеологічної кризи: руйнування традиційних моральних орієнтирів, втрата авторитету комуністичної ідеології, світоглядний вакуум та зростання інтересу до альтернативних вчень - окультизму, східної філософії, езотерики, які активно проникали з-за кордону. З іншого боку, це внутрішній запит суспільства на нові сенси, особливо серед молоді, яка прагнула радикально відмінного від попереднього способу життя. Не менш значущим був і особистісний чинник. Психологічні риси Костянтина Руднева, а саме його прагнення до абсолютної влади, самозвеличення, бажання домінувати та бути визнаним як «особливий» стали центральним рушієм формування авторитарної структури руху. Таким чином, рух «Ашрам Шамбала» став результатом взаємодії макросоціальних змін та індивідуального прагнення до влади та впливу.

1.3. Становлення нового релігійного руху

У більшості інформаційних джерел датую створення «Ашрам Шамбали» фігурує 1989 рік¹. Саме тоді Костянтин Руднев, Олена Захарова та Ірина Бірман починають разом вести гурток з йоги. Проте варто зазначити, що ця дата є умовною, адже рух не оформився відразу, а пройшов довгий етап становлення.

¹ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

Початком формування релігійного руху можна вважати прихід Руднева до фірми «Караван» у 1989 році¹, тобто відразу після його повернення з психлікарні. У деяких джерелах вказується, що саме Руднев заснував дану фірму, проте це твердження помилкове. Комерційна фірма «Караван» була заснована Олександром Харитіді у 1988 році. На базі даної фірми проводилися заняття та лекції з йоги. Місяць занять коштував 15 рублів і включав у собі 8 лекцій та 8 практичних занять². Костянтин Руднев та його брат Сергій спочатку просто відвідували заняття, а потім самі стали викладачами. У 1989 році на секцію йоги приходить 18-ти річна Олена Захарова та знайомиться з Рудневим. За словами Олени Руднев справив на неї глибоке враження, він здавався їй приємним, розумним та досвідченим: ««Дивляться на нього як на зірку, а він щось пояснює»³. Також приблизно в цей час на заняття починає ходити Ірина Бірман. Вона була вже дорослою жінкою 35-ти років, мала маленьку дитину, проживала разом з матір'ю та мріяла стати екстрасенсом. Руднев починає проявляти увагу до цих двох жінок, а згодом і зустрічатися. Загалом, стосунки Руднева з цими жінками багато в чому впливали на формування структури та доктрини руху. Імовірно, жінок Руднев використовував, як ресурс та постійно маніпулював ними. Свідчення цього неодноразово наводить сама Олена Захарова, яка зазначає що Руднев постійно прагнув зіштовхнути їх у питаннях керівництва руху, заставити ревнувати один до одного та в результаті вживати методи, які заподіюють шкоди суперниці⁴.

У цей же час на квартирі у Олени починають заняття другого рівня, які запропонував Руднев: «Сказав, що будемо збиратися разом, пити чай і розмовляти на філософські теми»⁵. Людей на ці заняття набирали з секції, прийти міг кожен охочий. На квартирі у Олени здійснювали тренування по «відкриттю третього ока», слухали платівки з розслаблюючою музикою,

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

обговорювали буддизм. Саме на цих домашніх заняттях формувалася структура майбутнього руху, більшість відвідувачів цих занять стали майбутніми жрицями та наставниками у «Ашрам Шамбалі».

Приблизно в 1990 році Харитіді залишає фірму на Руднева і його брата та переїжджає до Москви, а згодом за кордон. Захарова зазначає, що саме на Руднева було юридично оформлені всі документи цієї фірми¹. З однієї секції Костянтин розширив організацію до трьох: одну вів він сам, іншу вела Олена Захарова, а третью – Ірина Бірман. Брат Руднева, Сергій, залишає секції в цей час. У цьому ж році організація починає давати рекламу в місцевих газетах та проводити лекції в Будинках культури. На лекціях Руднєв розповідав про йогу, медитації, духовну енергію², тобто на популярні для того часу теми. Саме на цих лекціях набиралися люди на домашні заняття. Захарова зазначає, що саме з того часу, як почали проводитися такі масштабні семінари, на яких часто було по 400 людей, Руднєв відчув свою владу і почав поводитися більш жорстко та авторитарно³. Загалом, подібна практика масштабування характерна і для інших нових релігійних рухів кінця XX ст., зокрема для неоіндуїстських та неоезотеричних течій, які активно використовували публічні лекції, семінари та медіа для залучення нових послідовників.

У цей же час заняття другого рівня на квартирі Олени трансформувалися у «домашні лабораторії»⁴. На ці лабораторії запрошувалися учасники лекцій, тут вони за окрему плату проходили заняття. Спочатку була динамічна медитація, тобто танці під музику. Руднєв з популярних тоді мелодій формував збірку пісень – нон-стопи, тобто 2 пісні швидкі і 1 повільна. Проходило 40 хвилин і починалася релаксація під час якої надиктовувався автотренінг на розслаблення, на оздоровлення різних органів⁵. Подібну практику Руднєв

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

² Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

запозичив у руху «Ошо», який вважається засновником даної медитації¹. Після цього в іншій кімнаті відбувалася лекція Руднева, а потім практичні заняття. Вони являли собою різноманітні практики, як наприклад тратака на свічку, що була призначена для відкриття «третього ока».

У цей же час Руднев змінює назву фірми «Караван» на «Сибірську асоціацію йогів»². Загалом в організації було багато назв: «Академія окультних наук», «Біловоддя», «Олірна». Проте в джерелах офіційною назвою на 1991 рік виступає саме «Сибірська асоціація йогів». До неї також входило товариство «Сотітанандана-йога центр» та школа «Езотеричні основи бізнесу»³, які також контролював Руднев. Термін «Ашрам Шамбала», який активно використовують журналісти та дослідники походить саме від послідовників руху, які використовували його для опису простору, який вони розуміли як ашрам⁴, тобто місце присвячене духовній практиці, медитації, йозі та внутрішній дисципліні. «Шамбала» ж походить із східних духовних традицій, де означає містичну сферу або піднесений стан буття, тобто певний символ подорожі від внутрішнього хаосу до гармонії⁵. Тобто сам Руднев свою організацію «Ашрам Шамбалою» ніколи не називав.

Восени 1991 року Ірина Бірман їде до Москви і виставляє оголошення в газеті «Радянських спорт»: «Це була така маленька реклама, розміром із коробочку для сірників. Коштувала вона 600 рублів. Тоді це були дикі гроші, але все окупилося в кілька разів»⁶. В рекламі Сотіданандана Йога-центр спільно з Сибірською асоціацією Йогів запрошували усіх, хто прагне до досконалості і бажає розвинути свої приховані можливості, вступити до заочних шкіл. Пропонувалося дві заочні школи. Першою, була школа Духовного айкідо. У

¹ Osho. Meditation. New York : St. Martin's Griffin, 2004. 320 p./p.35

² Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

³ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p.17

⁵ Hiltebeitel A. Rethinking india's oral and classical epics. Chicago : University of Chicago Press, 1999. 574 p./p.217-218

⁶ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

рекламі обіцялося, що учень досягне філософію бойових мистецтв, мистецтво ведення астрального бою та методи пси-енергетичного захисту. Друга, школа Окультиної йоги пропонувала опанувати дар яснобачення, читання думок, гіпнозу, телепортації, діагностику по аурі та духовне цілительство. Навчання передбачало проходження курсу, написання дипломної роботи та проведення атестації. В результаті учень отримував диплом, який дозволяв стати співробітником в організації Руднева¹. Тривалість курсу навчання в кожній зі шкіл була півроку. Вартість одного курсу навчання - 100 руб., а спільне проходження 2 курсів одночасно - 160 руб.. У рекламі зазначалося, що гроші отримані за навчання підуть на будівництво Ашраму. Бажаючі навчатися надсилали на адресу школи порожні конверти, ті у свою чергу переписували адресу і у відповідь надсилали методичку по якій треба займатися². Ті хто бажав продовжити навчання запрошувалися на семінари.

Загалом, така практика комерціалізації, насамперед через «заочні школи», демонструє типовий для нових релігійних рухів синкретизм і орієнтацію на індивідуальний успіх. Використання понять та практик курсів, диплому, атестації створювало ілюзію легітимності та водночас виконувало функцію поступового втягнення адептів у структуру руху. Схожа система практикувалася і практикується досі в русі Саєнтологів³, які заохочуються нових адептів через онлайн-курси та в новому релігійному русі «Товариство Етеріуса»⁴, які також проводять дистанційні уроки з «духовної енергії» та космічних практик.

У цей час семінари, які проводив Руднев і його оточення стали вже всесоюзними⁵. Винаймалися цілі спортзали, Будинки культури, кінотеатри та інші великі приміщення, зали яких прикрашалися величезними портретами

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

³ The future of new religious movements / ed. by D. Bromley, P. Hammond. Macon : Mercer University Press, 1987. 278 p./p.73

⁴ Encyclopedic Sourcebook of UFO religions / ed. by J. R. Lewis. New York : Prometheus Books, 2003. 530 p. /p.124

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

Руднєва та свічками. Кожен семінар тривав кілька днів. На початку була година йоги, потім індивідуальні практики, схожі на сеанс психотерапії¹. На цих семінарах Руднєв говорив про просвітлення і про те, як пізнати себе. Промови здебільшого складалися з поєднання тез різних релігійних учень. Захарова розповідає, що з таких занять вони з Костянтином йшли з великою сумкою, набитою грошима. Їх дозволялося витратити на гарний одяг і меблі, але більшу частину Олена віддавала Ірині - у неї зберігалися гроші руху².

У 1993 році на зароблені від семінарів гроші «центр йоги» купив першу квартиру в Пашино³. Це був віддалений і не дуже благополучний район Новосибірська. Саму квартиру записали на Ірину Бірман. Таким чином з'явився перший «ашрам». В індуїзмі «ашрам» буквально означає «дім Гуру», місце, де мешкає Гуру і де триває навчання садхаків. Ашрам - це центр усього духовного життя тантричної громади, тут проводяться заняття йогою, медитацією⁴. Захарова зазначає, що назву «ашрам» Руднєв взяв з вчення індійського духовного лідера Ошо⁵. Загалом, якщо проаналізувати доктрину Ашрам Шамбали, то Руднєв багато запозичив з даного релігійного руху. У цьому першому ашрамі почали жити молоді хлопці і дівчата, які ходили на секцію йоги та відвідували лабораторії в квартирі Захарової. Тут вони займалися духовними практиками, практикувати карма-йогу, щоб досягти просвітлення та працювали на благо руху. Робота передбачала створення та друк методичок, відповіді на листи з допомогою, виробництво різноманітних «магічних» предметів⁶. Загалом, за кілька років навколо секції сформувався актив відданих послідовників, які були готові виконати будь-яке доручення Руднєва, щоб стати ближче до наставника.

З покупкою першого ашраму секція починає набувати більшої організованості, формується її структура, до того ж з'являються і перші ознаки авторитаризму.

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Openshaw J. Home or ashram? The vaishnavas of bengal. *Fieldwork in religion*. 2007. Vol. 2, no. 1. P. 73–98./p.76

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

⁶ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 08.01.2026).

Захарова зазначає, що причиною проголошення Руднєвим себе, як гуру та утворення ієрархії руху стали ревності¹. Руднєву нібито набридли суперечки Бірман, Захарової та інших жінок за нього і тому той вирішив встановити чітку ієрархію. До того ж треба брати до уваги той факт, що в цей час вчення Руднєва користувалося великою популярністю, що не могло не підвищувати його самооцінку. Це в свою чергу, імовірно, за все сприяло зростанню у нього ідеї власної вищості та «просвітленості». Руднєв почав набувати дедалі таємничішого образу просвітленого вчителя, одягався в шаманське вбрання й оголосив себе спадкоємцем «шамбали» - Шрі Джнан Аватаром Муні². Загалом, саме «шамбалу» Руднєв вважав вищим джерелом усіх релігій, саме з неї, на його думку, витікали усі існуючі релігійні вчення. Найближчі соратниці теж отримали нові імена: Олену перейменували на Шрі Субі Лакшмі Деві, а Ірина Бірман стала Шрі Маха Паха Деві³. Відтепер всі хто приходив до «ашраму» мали обирати собі нові імена. Таким чином стара особистість та минуле життя мало відкинутися адептом, щоб він був готовий почати нове «просвітлене» життя.

Отже, період з 1989 по 1993 року був часом поступового становлення «Ашраму Шамбали» від гуртка з йоги до структурованої релігійної організації. Хоча 1989 рік часто вказується як офіційна дата її заснування, насправді цей рік слід розглядати лише як початковий етап формування руху. Перші лекції з йоги в комерційній фірмі «Караван» стали підґрунтям для згуртування навколо Костянтина Руднєва ядра послідовників, серед яких ключову роль відігравали Олена Захарова та Ірина Бірман. Проведення семінарів, реклама заочних курсів дозволили Руднєву зміцнити вплив та збільшити кількість адептів. Кульмінаційним моментом становлення стало придбання першого «ашраму» у 1993 році. Саме відтоді відбувається остаточне оформлення організації: вводиться ієрархія, система нових імен, а Руднєв проголошує себе гуру, що

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднєва-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

веде до остаточного оформлення культу особи. Усе це засвідчує, що даний рух не виник миттєво, а пройшов тривалий шлях структурної та ідеологічної еволюції.

1.4. Діяльність «Ашрам Шамбала» до ув'язнення Руднєва

З 1993 по 2010 рік, тобто час від заснування першого ашраму і до ув'язнення Руднєва, можна назвати активною фазою діяльності «Ашраму Шамбали». В цей час вона діяла відкрито, вербувала adeptів та проводила свої семінари та тренінги по всій Східній Європі.

В 1993 році Руднєв, Захарова та інші жриці проживали в квартирі Ірини Бірман¹. Ця квартира стала головним «ашрамом», оскільки тут мешкав гуру. Тому саме сюди приходили наставники за новими вказівками, тут зберігалася важлива кореспонденція й література організації, а також відбувалися філософські бесіди з Руднєвим, які згодом трансформувалися в так звані «костри». У цей же час рух почав активно скуповувати нову нерухомість². Квартири купували на перших і останніх поверхах у різних частинах міста. Їх записували на найближче оточення Руднєва, тобто на старших жриць чи довірених наставників. В цих квартирах на постійній основі для досягнення «просвітлення» проживали садхаки. Загалом, така модель нагадує комунальні форми організації, характерні для багатьох нових релігійних рухів, зокрема неоіндуїстських спільнот або закритих культових груп, де спільне проживання використовується як інструмент контролю над повсякденним життям adeptів³.

У цьому ж році починаються перші відходи з Ашрам Шамбали. Однією з перших рух покинула наставниця Агатара. Захарова зазначає, що Агатара

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Barrett D. The new believers: a survey of sects, cults and alternative religions. London : Cassell & Co, 2001. 544 p./p.223

почала бачити протиріччя у доктрині Руднева. До того ж вона закохалася в одного з садхаків і прагнула почати з ним відносини, що у межах руху заборонялося. Вона почала налаштовувати інших садхаків проти Руднева і в результаті покинула організацію разом з ними¹. Також через деякий час «ашрам» покинула Марина, яка була бухгалтером організації. Більш детальних даних стосовно цієї жінки Захарова не зазначає, проте вказує, що Марина вкрала у руха значну кількість грошей².

Найбільш резонансним став вихід з Ашрам Шамбали у 1994 році Ірини Бірман – найближчої соратниці Руднева³. Точно не відомо, що стало причиною того, що вона порвала всі зв'язки з Рудневим і рухом. Імовірно, тут був задіяний комплекс причин, а саме жахливе ставлення Руднева до жінки. По-перше, за свідченнями Олени Захарової, Руднев спонукав Бірман вбити власну матір, яка була хвора на Альцгеймера⁴. Коли вони проживали на квартирі Ірини, Руднев примушував адептів знущатися над жінкою: її били, морили голодом, в результаті чого вона і померла⁵. По-друге, Руднев змусив Ірину віддати її сина до дитячого будинку, пояснюючи це тим, що дитина - це зло, яке заважає духовному розвитку. За деякими джерелами, Бірман також народила дитину від Руднева, яку він змусив віддати до притулку⁶. Через короткий час після цієї події Бірман залишає організацію. Вона забирає дітей з дитячого будинку, продає декілька куплених на її ім'я активів і зникає. Більше ніякої інформації про неї знайти не вдалося.

Відхід Бірман з Ашрам Шамбали мав глибокі наслідки, як для Руднева так і для культу. По-перше, Руднев став дуже підозрілим, в нього почалася параноя. Захарова, зазначає, що Руднев вважав, що Бірман слідкує за ним і хоче його вбити⁷. Це спонукало гуру займатися «астральним карате». Тут він запозичив

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁶ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁷ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

ідею Валерія Авер'янова про безконтактний бій¹. У руху цей ритуал здійснювався таким чином: у центр кола поміщали свічку, люди вставляли навколо неї з ножами і мали уявити, що в центрі кола стоїть Бірман, яку Руднєв називав «жидівка», і почати її вбивати цими ножами². Згодом, астро-карате стало однією з найвідоміших практик «Ашрам Шамбали», її застосовували щодо будь-яких ворогів і відступників.

Друга половина 1990-х років стала часом розквіту «Ашрам Шамбали»³. Це було спричинене тим, що в цей час духовні вчителі, цілителі та взагалі ідеї езотерики були на вершині популярності. Олена Захарова зазначає, що Руднєву писали листи з усієї країни - ставили запитання, просили поради і запрошували провести семінар у їхньому місті⁴. Ашрами почали відкривати у невеликих містах Сибіру, Москви, Петербургу, Сочі. Організація почала виходити за межі Росії і її мережа почала діяти в Україні, зокрема відомо про «ашрами» у Києві та Казахстані⁵. Точно встановити кількість адептів руху неможливо, проте у деяких джерел зазначається, що у другій половині 90-х років він налічував близько 10 тисяч адептів⁶.

Для просування власного культу Руднєв почав створювати проморолики⁷. На них зображувалося, як члени «Ашрам Шамбали» ходять по воді, левітують та займаються гіпнозом. Олена Захарова в інтерв'ю зазначає, що ці відео були створенні за допомогою монтажу та оптичних ілюзій⁸. Проте у той час, коли технічні ресурси були ще не так поширені ці відео справляли глибоке враження на майбутніх адептів. Пізніше було створено авторський сайт Руднєва, який мав назву «Шлях Дурня» в мережі Інтернет. Точно встановити дату створення сайту

¹ Авер'янов В. Астральное каратэ: принципы и практика. Самиздат, 2009. 63 с.

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁵ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

⁶ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

⁷ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁸ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

та проаналізувати його неможливо, адже він заблокований. Для вербування adeptів також почала видаватися автобіографія Руднева і по сумісництву головна книга руху – «Шлях Дурня»¹. Після інциденту з ув'язненням Руднева в Аргентині в мережі Інтернет з'явився новий сайт «Ашрам Шамбали», імовірно, його засновницею є теперішня дружина Костянтина Тамара Руднева (Тамара Ра), яка зараз веде активно боротьбу за звільнення Руднева.

Важливо також проаналізувати джерела доходу «Ашрам Шамбали». Більша частина грошей надходила завдяки «освітній діяльності», тобто від семінарів, лекцій, продажу методичок та відеокaset із вправами. Семінари були дорогими, у деяких джерелах вказується, що вони коштували від 1000 доларів і більше². Це обґрунтовувалося законом обміну енергії: «Наставники транслюють величезну кількість цілющої енергії під час семінару і, щоб цю енергію прийняти, а не бути зруйнованими, потрібна відповідна пожертва, щоб був енергообмін. Інакше можна захворіти, а то й померти»³.

Загалом, за свідченням колишніх adeptів руху, значну частину коштів організації приносили індивідуальні заняття для підприємців та чиновників, яких називали «бізнесменами». Активно до «Ашрам Шамбали» їх почав залучати у 1998 році один із наставників на ім'я Ганеші (Павло Хандожко), який був старшим наставником і правою рукою Руднева⁴. Завдяки комунікативним здібностям та вмінню впливати на аудиторію, саме він відповідав за роботу з представниками бізнес-середовища⁵. У подальшому Ганеша відіграв важливу роль у поширенні вчення «Ашраму Шамбали» за кордоном.

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь: Реноме, 2000. 464 с.

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 67

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 67

⁴ Кременовська І. «Путь дурака» Сотіліан Секоріський (розбір книги). ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/put-duraka-sotilian-syekorisky-razbir-knyhy/> (дата звернення: 20.02.2026).

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 103

Іншою важливою частиною бізнесу руху була торгівля «магічними» предметами¹. Найбільш популярними були: «нерозмінний п'ятак», що дає гарантію фінансової удачі; «дзвіночок», що «заряджає» власника «позитивною енергією», «олівець краси». Ціни на такі предмети коливалися від 250 до 1200 рублів, що на той час було великою сумою. Також значною популярністю користувалися магічні амулети заряджені, наприклад, на здоров'я, красу, вдачу, гроші та багато іншого. Ціни на них варіювалися по рівням, тобто чим більше людина заплатить тим сильніше буде амулет².

З деяких джерел також відомо, що вступ до Ашраму Шамбали також був не безкоштовний. Для того щоб стати садхаком потрібно було зробити внесок від 4 до 5 тисяч рублів³. Проте Наталя Кокшарова у своїй книзі не згадує про платний вступ до руху. До того ж багато з тих, хто вступав в організацію дарували Рудневу свої квартири, машини та гроші. Загалом, така практика є типовою для авторитарних релігійних культів, які обґрунтовують відмову від власного майна, як шлях до духовного очищення, відмови від минулого несправедного життя.

Як вже зазначалося у розділі про біографію Руднева, то за весь час існування руху його чотири рази намагалися притягнути до кримінальної відповідальності. Проте у перших трьох випадках Руднев або відкупався великими грошовими сумами або справу закривали через недостатню кількість доказів та відмову давати покази проти Руднева. Захарова у інтерв'ю зазначає, що по справжньому правоохоронні органи взялися за Руднева після того, як до організації потрапив Олег Іванов, мати якого була прокурором⁴. Саме вона почала активну боротьбу з «Ашрам Шамбалою». У результаті, після обшуку будинку Руднева у 2010-му році і знаходження у нього героїну його було

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 106

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 107

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

затримано. Процес тривав три роки. 7 лютого 2013-го року Руднєва було засуджено на 11 років колонії суворого режиму¹.

Тобто можна зробити висновок, що під час активної фази діяльності «Ашрам Шамбали» з 1993 до 2010 року характеризувалася широкою географією, активною вербувальною кампанією, комерціалізацією «духовних послуг», а також авторитарною структурою, в центрі якої стояв Костянтин Руднєв як беззаперечний лідер. Цей етап супроводжувався як зростанням чисельності адептів, так і зростаючою жорстокістю до внутрішніх критиків та відступників. Таким чином, до арешту Руднєва у 2010 році «Ашрам Шамбали» функціонувала, як впливовий і добре організований рух з чіткою ідеологією, економічною основою та системою психологічного й фізичного тиску на своїх послідовників.

¹ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

РОЗДІЛ 2. Внутрішнє життя «Ашрам Шамбали»

1.1. Вчення та практики «Ашрам Шамбали»

Доктрина «Ашрам Шамбали» являє собою складну, еклектичну систему вірувань та практик. Головним її творцем є лідер руху Костянтин Руднєв, саме він часто змінював елементи вчення залежно від власного психоемоційного стану, потреб суспільства та ситуації всередині власного культу. Загалом, його доктрина являє собою змішання окультизму, Нью-ейджу, «Живої етики» Реріхів, вчення Карлоса Кастанеди, рейки, астрального карате і контактерства. Також у вченні Руднєва присутні елементи езотерики, східних релігій, язичницьких культів, шаманізму, йоги та християнства¹. Все це поєднується з фантазією самого Руднєва, його баченнями на всі сфери життя та видозмінюється у жорстокі ритуали та практики. На підставі цього можна зробити висновок про еклектичність поєднання компонентів віровчення та його внутрішню суперечливість.

Ідеологічною основою вчення «Ашрам Шамбали» є книжка Костянтина Руднєва «Шлях дурня»². У цій праці, що поєднує елементи біографії автора з фрагментами філософських роздумів, викладено основні ідеї руху. Для його послідовників ця книга слугувала своєрідною «конституцією», певним посібником з того, як жити, щоб досягти просвітлення. Знання сюжету книги та ключових концепцій було обов'язковим для кожного члена руху. Це постійно перевірялося, а в разі виявлення незнання чи помилок суворо каралося³.

Шлях Руднєва до «істини», до «досягнення просвітлення», згідно з книгою, був пов'язаний з Маріаною, яка є центральним жіночим персонажем. Вона зображується, як дівчина ромської національності, однокласниця Руднєва, яка

¹ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднєва-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с.

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

нещодавно прийшла в клас¹. Вона з'являється як сильна, владна, жорстока дівчина, що домінує в класі і підпорядковує собі всіх, зокрема хлопців-хуліганів. Саме вона стає наставницею Руднєва, формуючи його світогляд та навчаючи окультним практикам для вирішення життєвих проблем: «Рулон бачив у ній прояв якоїсь досі невідомої для нього Сили, істину якої він прагнув досягнути»². Він стає для неї помічником у шкільному «бізнесі», постійно вивчає її реакції та боїться втратити прихильність. Вона ж постійно ображає його, б'є, змушує ревнувати, заводить стосунки з іншими чоловіками на його очах і зрештою кидає його. Рулон у книзі сприймає це, як ініціацію, «випробуванням на вірність Істині». Тобто всі ці дії Маріанни були направлені на те, щоб знищити його егоїзм, сентиментальність і надії на звичайне людське щастя, доводячи, що любов і прихильність - це те, що забирає енергію³, саме тому він боготворить Маріану. Можна припустити, що Руднєв вважає Маріану вчителем, «гуру», адже для індуїзму практика жіночих гуру доволі розповсюджена, у певній мірі, навіть, божеством, щось на кшталт богині Калі.

Між Рулоном, саме так у книзі називає себе Руднєв і Маріанною встановлюється духовно-сексуальний зв'язок - вони починають займатися тантричними практиками⁴. Сама Маріанна називає ці практики купелою, тобто давньослов'янським аналогом східної тантри. У книзі ці практики мають форми сексуальних відносин. Тобто, імовірно, за все таку ідею тантризму Руднєв запозичив у Ошо, який розглядав тантру переважно в її сексуалізованій інтерпретації, суттєво спрощеній і орієнтованій на досвід «звільнення» через тілесність. На його думку, сексуальний акт, вільний від моральних обмежень і психологічних блоків, може стати медитативним досвідом, а отже духовною практикою⁵.

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 11

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 12

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 16

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 45

⁵ Osho. Tantra: the supreme understanding. London : Watkins, 2009. 272 p. / p.103

Загалом, близькість Рулона та Маріанни у книзі має суто прагматичну мету. Вони практикують тантричний секс, щоб активізувати енергію Кундаліні та підняти її до вищих чакр від муладхари до сахасрари для досягнення розширеного стану свідомості¹. Тобто секс тут використовується не заради кохання, а для накопичення містичної сили. Подібна практика знайшла своє відображення і в межах руху. Проте варто зазначити, що даною ідеєю Руднєв маніпулював для того аби використовувати тантру для задоволення власних сексуальних потреб. Навіть у книзі це демонструє один епізод, де Руднєв прагне зайнятися тантрою з дівчиною Оленою: «Десь у глибині Рулон усвідомлював, що це - виправдання похоті. Десь у глибині він розумів, що бачить зараз у ній самку і гормон починає керувати ним. Але розум продовжував виправдовувати дію гормону йогічною практикою»².

У книзі, а отже і у доктрині Руднєва панують антисоціальні ідеї - людині не потрібно працювати, навчатися, спілкуватися з друзями та родиною, створювати сім'ю, народжувати дітей та дотримуватися моральних норм. Ці установки Руднєв називає «мамчиною програмою», тобто це всі «безглузді настанови, які навіюють дитині батьки; набір правил, за якими живуть усі»³. Як вже зазначалося у біографії Руднєва, матері він відводив особливе місце у книзі, вважаючи її головним злом на шляху до просвітлення, бо саме вона з дитинства ламає справжню, вільну особистість насаджуючи свої ідеї: «Адже ким би не була людина: фашистом, комуністом, мусульманином чи християнином, вона, насамперед, мамініст, послідовник забобонів своєї розумово відсталості мами. І саме її недалекі погляди та психопатичні реакції є основою її світогляду та поведінки, а все інше посідає в ньому лише невелике місце»⁴. Тому ставлення до матері у межах руху та й загалом до родини вкрай негативне. Адептам заборонялися будь-які контакти з рідними і друзями. Це типово для більшості авторитарних релігійних рухів, де така практика

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 54

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 67

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 5

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 18

покликана зробити людину емоційно залежною¹. Так як вона втрачає альтернативні джерела підтримки й починає орієнтуватися лише на лідерів та адептів у спільноті. Проте тих у кого виникали, якісь дружні чи романтичні відносини у «ашрамі» також засуджували та жорстоко карали.

Загалом, відносно всіх людей, котрі не є адептами руху прийнято застосовувати термін «миші»². Під цим словом маються на увазі люди, що «живуть за мамчиною програмою». Згідно з доктриною ними повністю керують природні інстинкти та нав'язані суспільством шаблони поведінки, що позбавляє їх справжньої свободи волі та робить рабами власних бажань³. Проти них у ашрамі здійснювали численні ритуали, їх постійно проклинали, до того ж заохочувалися будь-які протиправні діяння проти них: крадіжки, побиття.

У доктрині Руднева чітко простежується негативне ставлення до навчання та роботи. На його думку школа покликана для того аби зомбувати людину: «школа займається вихованням підростаючого покоління, а точніше, каліцтвом нормальних дітей, виготовленням із них моральних виродків - придатків машин, верстатів і військових вертольотів»⁴. Таке саме ставлення спостерігається і до будь-якої праці не направленої на благо руху. Робота на думку Руднева це трата часу, яка не приносить значних грошей і заважає досягати «просвітлення». Натомість у «Ашрам Шамбалі» він пропагує утвердження такого способу життя, за якого джерелом існування є виключно введення в оману інших. Прикладом є продажі «магічних предметів», які, як підтвердила Захарова були звичайними, а також ті ж самі семінари, практики, консультації за великі гроші. Варто зазначити, що всі зароблені адептами гроші віддавалися Рудневу, саме він контролював всі фінанси руху⁵.

¹ Beckford J. A. «Cult controversies: the societal response to new religious movements. New York : Tavistock Publications, 1985. 327 p./p.269

² Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 17

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 12

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

У книзі Руднєв зазначає, що наркотики і проституція дають людині хорошу карму. У випадку наркотиків це пояснюється тим, що «наркоман, досягаючи іншу реальність, перестає ототожнюватися з ілюзорними цінностями цього Світу. Багато з них стають містиками в багатьох релігіях і шаманізмі. Наркотики вживали під час містерій, на відміну від вина вони вважалися священними»¹. Тут ми бачимо вплив вчення Кастанеди, який описуючи містичні вчення шаманів, зазначав, що у своїх практиках, ті часто використовували рослини, що містять наркотичні речовини². Проте у самому русі наркотики, згідно з більшістю джерел, садхаками не вживалися. Сам Руднєв же експериментував з забороненими речовинами, навіть під час одного з обшуків у нього було знайдено героїн. Захарова ж зазначає, що Руднєву наркотики не сподобалися, проте він часто вживав різноманітні настоянки³.

Стосовно проституції, то тут також все не однозначно. З одного боку, у книзі проголошувалося, що саме повії здатні краще жити у цьому світі: «якщо потрібно, то повія може швидко знайти путнього мужика, тому що вона за кілометр наміченим поглядом бачить, хто є хто. Вона може швидко окрутити його, стати для нього бажаною, тому що знає, як догодити, вміє боротися, підлаштовуватися, викликати прихильність, а звичайна дурепа тільки й може, що з'ясовувати стосунки та прокльовувати тім'ячко чоловікові»⁴. Тобто у книзі «Шлях дурня» заняття проституцією не засуджуються, а навпаки подекуди навіть заохочуються. У джерелах щодо практики проституції в «Ашрамі Шамбали» наявні різні версії. Деякі з них свідчать, що жінок змушували надавати інтимні послуги під виглядом «еротичного масажу» або працювати у підпільних борделях, замаскованих під масажні салони⁵. Водночас колишні адепки Наталя Кокшарова та Олена Захарова у своїх інтерв'ю не наводять

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 49

² Castaneda C. The teachings of don juan: a yaqui way of knowledge. Berkeley : University of California Press, 1972. 208 p.

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 48

⁵ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

прямих свідчень про існування проституції в ашрамі. Інші джерела зазначають, що в середині руху всі жінки вважалися «власністю» Руднева, і сексуальні стосунки з кимось іншим без його дозволу суворо заборонялися¹.

Як вже зазначалося вище, найбільше Руднев вселяв ненависть до ідеї сім'ї. Материнство, він розглядав, як перешкоду на шляху до просвітлення. Саме діти тягнули людей донизу і заважали жити повноцінним життям. Жінок, які народжують дітей у рухові називали «свиноматками»². Стосовно вагітностей в Ашрам Шамбалі, то відомо лише про випадок Олени Захарової, яка після побиття Руднева втратила дитину та про Ірину Бірман, яка нібито навіть народила від Руднева³.

Якщо аналізувати вчення Руднева, то варто передусім звернути увагу на його космологію, яка являє собою дві моделі – слов'янську язичницьку та шаманську. Проте варто зазначити, що ці дві моделі не суперечать одна одній, а є певним синкретичним відображенням єдиної багатовимірної космічної структури, описаної через різні культурні метафори. З шаманською концепцією світобудови Руднева знайомить старий алтайський шаман Алтай Кама, який вимагає від нього записувати ці «істини»⁴. Слов'янську язичницьку модель Руднев пізнає під час відвідування таємного поселення язичників у глухій тайзі неподалік від гори Белуха від старця Святогора⁵. Проте варто зазначити, що достовірність цих зустрічей викликає сумніви. Насамперед тому що ці свідчення походять з книги «Шлях Дурня», яка як ми вже зазначали вище має виразний міфологізований та ідеологічний характер. Жодних інших свідчень про існування цих осіб або цих зустрічей Руднева немає. Імовірно через образи таємного шамана та мудрого старця Руднев хотів легітимізувати власне вчення через звернення до певного прихованого сакрального знання. Таким чином він зображував себе не просто автором нового релігійного руху, а обраним носієм

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Кременовська І. “Ашрам Шамбали” - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 258

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 298

древнього таємничого знання, що як показують попередні висновки було досить типово для Руднева.

Загалом, обидві моделі ділять Всесвіт на три світи. У шаманській традиції це верхній, середній та нижній світ. Верхній світ або Небо являє собою світ майбутнього, де на вершині гори з життєдайного туману формуються тіні майбутніх подій, речей та істот. Небо тут має форму увігнутої чаші й складається з кількох шарів. Править цим світом бог Ульген Хан, який проживає на найвищому, дев'ятому небі¹. Загалом, Ульген Хан є верховним божеством у тенгріанстві тюркських народів. У стародавніх і середньовічних письмових джерелах це ім'я не зафіксовано, проте матеріал для характеристики Ульген Хана дають етнографічні відомості. Тут він виступає творцем Всесвіту, який він створював 6 днів. Окрім цього саме йому приписують і створення першої людини кістки якої були зроблені з очерету, а тіло - з глини². Тут ми бачимо значну схожість з християнською традицією, де Бог також створював Всесвіт 6 днів і створив першу людину. До того ж саме Ульген нагороджує людей даром шаманства і призначає майбутньому шаманові духів-помічників. Середній світ являє собою наш фізичний світ, тобто світ сьогодення. Тут, згідно вчення живуть люди та різні духи природи, головним з яких є дух землі Єр-Су³. Загалом, в тенгріанстві Єр-Су шанується як сукупність вищих добрих духів, що відповідають за гармонію в природі і опікуються людьми⁴. Нижній світ або Підземне царство представляє собою світ минулого та пам'яті, де немає ані сонця, ані місяця. Сюди, відходить усе, що віджило своє, і тут тече річка скорботи, що впадає в океан страждання Бой Тенсіс. У цей світ потрапляють душі людей, що прив'язані до свого минулого, мирських пристрастей і спогадів. Правителем Підземного царства є батько всіх шаманів Ерлік Хан⁵. Загалом, в міфології алтайців Ерлік Хан за силою рівний Ульгену і бере не

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 306

² Laruelle M. Tengrism: in search for central asia's spiritual roots. *Analytical articles*. 2006. Vol. 6, no. 8. P. 3–4./p.3

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / п. 308

⁴ Laruelle M. Tengrism: in search for central asia's spiritual roots. *Analytical articles*. 2006. Vol. 6, no. 8. P.3-4/p.4

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

менш активну участь у творенні світу. У деяких міфах Ерлік вважається першим творінням деміурга, який допомагав створювати землю, але через свою гординю та підступність був скинутий під землю¹. Тут він виступає, як суддя, що визначає подальшу долю душ померлих.

У слов'янській язичницькій концепції також йдеться про поділ на три світи, а саме на Яв, Прав та Нав². Варто зазначити, що дані поняття фігурують у Велесовій книзі і часто зустрічається у слов'янському неоязичництві. Проте сучасні дослідження доводять, що Велесова книга є підробкою, а в давньослов'янських першоджерелах згадки про Яв і Прав відсутні³. Стосовно поняття «Нав», то воно зустрічається і вказує на душу, яка не отримала покою після смерті. Проте так як Руднєв посилався саме на слов'янське неоязичництво, то він активно використовував дану концепцію. Згідно з нею, Світ Прав тотожний шаманському верхньому світу, він являє собою світ космічної гармонії та закону, який порівнюється з чистим рідким молоком⁴. У неоязичництві Прав трактується, як божественний світ, істина та закони, які керують реальністю⁵. Світ Яв у вченні Руднєва порівнюється з молоком, що постійно росте і формується просто зараз⁶, тобто це є певною аналогією на світ людей, який постійно збільшується через народжуваність. У неоязичництві цей світ також виступає матеріальним світом, де проживають люди. Нижньому світу відповідає світ Нав, який являє собою мертвий світ, що подібний до сиру, що осів на дно. Саме сюди людина потрапляє після смерті і згодом після переродження повертається до світу Яв⁷.

До того ж спільним для обох концепцій є те, що вони виходять з єдиного першопочатку, який існує поза часом і формами. У шаманській моделі цьому

¹ Гумилев Л. Древние тюрки. Москва : Наука, 1967. 504 с. / с. 263

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 298

³ Aitamurto K. Russian rodnoverie negotiating individual traditionalism. *Globalization, immigration, and change in religious movements* : International Conference, Bordeaux, 7 June 2007. 2007. P. 113–26. /p.116

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 299

⁵ Aitamurto K. Russian rodnoverie negotiating individual traditionalism. *Globalization, immigration, and change in religious movements* : International Conference, Bordeaux, 7 June 2007. 2007. P. 113–26. /p.116

⁶ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 299

⁷ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 299

відповідає світ Тенґрі, який лежить за межами трьох світів. У космології Руднева це світ первісного хаосу, що існує поза часом, простором, народженням і смертю. Цим виміром править творець і володар усього Всесвіту Тенґрі Хан¹. Як показують численні дослідження релігійних поглядів тюркомовних народів, Тенґрі виступав як верховний бог-творець й утворювач Всесвіту, зусиллями якого було створено не лише весь світ і людей, а й інших божеств, як єдине ціле. Саме Тенґрі розпоряджається світом і, перш за все, визначає долі людей². Однак при цьому народженням людей опікується богиня Умай, а їхньою смертю - Ерлік. Водночас, варто зазначити, що для тюркських народів Тенґрі був не просто Бог-творець, а найімовірніше, він виступав, як «Першопочаток», недосяжна й непізнана Абсолютна Істина, Абсолютний Дух, який не піддається простому раціональному визначенню³. Саме таке трактування ми і можемо побачити у космології Руднева.

У слов'янській моделі всі світи народжуються з Великого молочного океану⁴. Загалом, у слов'янській язичницькій космології Чумацький Шлях часто називають Молочним шляхом. Згідно зі слов'янськими повір'ями, це розлите молоко небесної корови Земун або богині Лади⁵. За іншою версією, це шлях, яким душі померлих предків вирушають до «Ірію» - слов'янського раю⁶, тобто до країни достатку, де течуть молочні річки.

Важливою відмінністю цих моделей є те, що у шаманській космології важливе місце відводиться Світовому дереву, яке з'єднує між собою всі три світи⁷. В язичницькій концепції світобудови дана ідея взагалі не згадується. Загалом, в езотеричному сенсі Світове дерево являє собою тимчасову вісь, що поєднує майбутнє, сьогодення та минуле. Коріння цього дерева сягають Нижнього світу, а крона простягається в Небо, тобто в Верхній Світ. Загалом, у багатьох різних

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

² Bonnefoy Y. Asian mythologies. Chicago : University of Chicago Press, 1993. 400 p./p.331

³ Bonnefoy Y. Asian mythologies. Chicago : University of Chicago Press, 1993. 400 p./p.335

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 300

⁵ Рыбаков Б. Язычество древних славян. Москва : Наука, 1981. 607 с./с. 482

⁶ Рыбаков Б. Язычество древних славян. Москва : Наука, 1981. 607 с./с. 487

⁷ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 309

культурах ми можемо зустріти образ священного дерева, там він виражає саму сакральність світу, його плідність і вічність, його пов'язують з ідеями творення, ініціації та родючості, тобто, зрештою, з ідеєю абсолютної реальності та безсмертя. Ідея Світового дерева є надзвичайно важливою для шаманізму, адже згідно з джерелами саме за його допомогою шамани контактували із сакральними силами та здійснювали польоти між світами¹.

Спільним для обох концепцій є і бачення походження людини. Обидві традиції сходяться на тому, що фізичне тіло та обмежений розум людини були створені штучно представниками позаземних цивілізацій. У межах слов'янської язичницької традиції старець Святогор пояснює Рулону, що інопланетяни принесли на Землю розум і вселили його в істот, які до цього жили як звірі². У шаманській традиції, під час транс у світі стародавніх дольменів, Рулон зустрічає інопланетянина, який говорить те саме, що позаземні істоти населили Землю людьми, створивши їх у своїх генетичних лабораторіях. Сучасний тип людини вони залишили жити лише тому, що він найкраще підійшов для «цілей Сонячної системи»³. Зрозуміло, що для слов'янського язичництва та шаманства ідея створення людини позаземними цивілізаціями є вкрай абсурдною, тому ми бачимо тут значний вплив на Руднєва популярної в той час ідеї контактерства, тобто зв'язків з позаземними істотами. Проте хоч тіло і розум людини є продуктом інопланетних розробок, то істинні духовні структури людини в обох системах мають вище, божественне коріння, що сходять з космосу.

Згідно з слов'янської моделі космічні сузір'я - Велика та Мала Ведмедиці дають немовляті Душу Сили та Душу Польоту, які приходять із божественного світу Праві, а верховний бог Сварог наділяє людину вічним Духом⁴.

В шаманській космології Руднєва людина також виступає сукупністю душ, кожна з яких відповідає за різну життєву силу¹. Найголовнішою душею є Жула,

¹ Shamanism and the alteration of consciousness. *Altering consciousness multidisciplinary perspectives* / ed. by E. Cardeña, M. Winkelman. Santa Barbara, 2011. P. 159–180./p.164

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 301

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 301

яка здатна відокремлюватися від тіла, коли людина спить або перебуває у трансі, щоб вільно літати різними світами². Душа Тесь відповідає за минуле, вона уособлює пам'ять людини та її земні прив'язаності. До того ж вона народжується із серця і постійно зростає, а якщо людина живе лише спогадами та минулими подіями, то Тесь тягне її до підземного світу Ерліка³. Душа майбутнього має назву Бось, вона утворюється з мрій, планів і думок про майбутнє, живлячись постійним потоком творчої енергії. Головною метою даної душі є звільнення життєвої сили від душі минулого⁴. Душа Кут є життєвою енергією, яка міститься у крові людини, а зароджується у печінці. Саме від кількості Кут залежить здоров'я, молодість, успішність людини та міцність її безсмертного двійника. Для того аби збільшити душу Кут людина має правильно харчуватись, бути цілеспрямованою, рішучою та агресивною, але ця енергія може стрімко зменшуватися через лінь, страх та надмірну прив'язаність до минулого⁵. Душа Сюр є енергетичним тілом-двійником, яке діє та формується під час сновидінь. Його сила прямо пропорційна кількості життєвої енергії, тобто душі Кут в організмі. Саме Сюр під час шаманських обрядів відокремлюється від живого тіла та здійснює подорожі у верхні чи нижні світи. У звичайних людей душа Сюр перебуває в зародковому стані, проте шаман через практики у сновидіннях може збільшити його. Якщо Сюр сформований, то після смерті людина не зникає в підземному царстві, а отримує безсмертя у Дусі та може вільно подорожувати багатовимірними світами⁶.

Перш за все варто зазначити, що подібна ідея множинності душ дійсно зустрічається у тюркомовних народів. У них справді фіксуються поняття «Кут» та «Сюр»⁷, однак, імовірно, решту назв душ було введено самим

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 311

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 311

⁶ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 311

⁷ Баскаков Н. Душа в древних верованиях тюрков Алтая (термины, их значение и этимология). *Советская этнография*. 1973. № 5. С. 108–113./с.109

Руднєвим. Таким чином, це запозичення виявилось неповним і творчо переосмисленим.

Якщо проаналізувати ідеї руху, то можна побачити, що концепція п'яти душ дійсно має вагоме значення в межах організації, адже головною метою для адептів проголошується саме духовне просвітлення. Проте ні в книзі, ні у інших джерелах точно не пояснюється, що ж мається на увазі під просвітленням. Колишні адепти зазначають, що Руднєв називав досягненням духовного просвітлення «розчинення в Божественному», але детально ніколи не пояснював, що це означає¹. Для того щоб досягти цього стану адепт мав виконувати всі накази Руднєва, оскільки саме він вважався єдиним носієм знань про природу просвітлення. До того ж саме «учитель» мав ексклюзивне право визначати ступінь просвітлення учня та допускати його до наступного рівня знань.

Для того аби пояснити, що саме малося на увазі під просвітленням, варто звернути увагу на інше твердження Руднєва згідно з яким він визначає, що людина є результатом інопланетних експериментів². За цією ідеєю даний інопланетянами розум був обмежений, через що він швидко став для людини прокляттям, яке змушує її постійно страждати і відриває від прямого бачення реальності. Проте, на думку Руднєва, в людині є й вища складова - вічний Дух, дарований вищими Силами³. Саме тому важливо «відкинути розум», щоб прокинутися від «сплячки» і побачити світ істинно. Тільки через жорстку дисципліну, спостереження за собою та розтотожнення з нав'язаними програмами людина може перетворитися з «робота» на свідому істоту і здобути безсмертя в Дусі, вийшовши з круговороту страждань. У цьому контексті фізичний світ є лише тимчасовим місцем, де душі проходять важкі уроки, щоб

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с. / с. 85

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 310

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 299

здобути мудрість і зрештою повернутися до стану божественної єдності¹. Таким чином, «досягнення духовного просвітлення», яким постійно апелює Руднєв, найімовірніше, означає саме цей процес - звільнення від розуму як інопланетного конструкту й повернення до Духа.

Таким чином, можна зробити висновок, що для Руднєва шаманська і слов'янська моделі розглядаються лише як різні описи однієї й тієї ж реальності та єдиного духовного шляху, тобто виходу свідомості з ілюзій, руйнування соціальних програм і злиття з Вічністю як Абсолютного Духа-свідка.

Загалом, зіставивши космологію Руднєва та джерела, можна зробити висновок, що він дійсно був ознайомлений з релігійними поглядами тюркських народів та давніх слов'ян. Водночас він не обмежувався простим відтворенням уже існуючих релігійних систем, а активно переосмислював і трансформував їх відповідно до власного світогляду. Частина понять, зокрема окремі назви душ і деякі елементи космології, імовірно, були авторськими нововведеннями самого Руднєва. Важливо також зазначити, що подібна складна космологія, імовірно, мала на меті сприяти тому, щоб адепту було важко її осягнути і таким чином він би визнавався «недостатньо просвітленим» і ставав ще більш залежним від Руднєва.

Доктрина «Ашрам Шамбали» абсолютно централізована навколо фігури самого Руднєва, якого послідовники вважали надлюдиною, що отримала вищі знання безпосередньо з космосу. Він постає як єдиний носій істини та посередник між учнями і «вищими світами»². В Ашрам Шамбалі Костянтин Руднєв називав себе по-різному - залежно від змін інтересів у суспільстві та власного психоемоційного стану. Втім, домінуючим залишалося його самопроголошення як «продовжувача Великих Духовних Учителів - Вищих Ієрархів Шамбали:

¹ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *Cesnur*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. / p.33

² Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

царя Шамбали Рігдена Джаппо, Гуру Шрі Сотіданандани та Гуру Шрі Джнан Аватар Муні»¹. Останнього з них Руднєв вважав власним духовним втіленням.

Загалом, Шамбала займає особливе місце в доктрині Руднєва. В езотеричних вченнях це приховане місце на Землі, де мешкають великі вчителі, що сприяють духовній еволюції людства². Саме таким «вчителем» і проголошував себе Руднєв. У своїх інтерпретаціях Шамбали він активно посилався на вчення Блаватської, Реріхів та класичний індуїзм. Згідно з індуїстською традицією, саме в Шамбалі має народитися Калкі - майбутнє втілення Вішну. Використовуючи цю ідею, Руднєв проголошував себе вчителем Калкі. Теософія Блаватської вчить, що у Шамбалі має з'явитися Месія, якого різні народи очікують під різними іменами³. Посилаючись на це, Руднєв називав себе Другим Ісусом. За вченням Реріхів, Шамбала - це твердиня світла, осередок космічної ієрархії, яка протистоїть силам темряви та хаосу, саме тут мешкають Вчителі людства⁴. Поєднавши ці концепції, Руднєв проголосив себе верховним ієрархом Шамбали, майбутнім Месією, який володіє таємницями світобудови.

Дискусійним є ставлення Руднєва до божественного. У «Шляху Дурня» Бог постає безособово, як щось трансцендентне, що не має імені, але може «з'явитися» в тиші або внутрішньому прозрінні: «Потім він встав і вирішив молитися Богу, увімкнувши релігійні піснеспіви. Він спрямував увесь свій біль, тугу і безвихідь кудись угору, відкриваючись божественному. Переповнений благодаттю, він шепотів: «Знаю, Господи, всі ці труднощі й випробування - це мій шлях до тебе»⁵. Згідно з книги, Бог є універсальним для всіх релігійних традицій, адже осягаючи духовні традиції Руднєв зустрічається з різними іпостасями цього єдиного Бога: у слов'янському язичництві це Сварог, у шаманізмі це Тенгрі Хан. Для нього божественне не обмежене храмами, воно

¹ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднєва в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднєва-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

² Bernbaum E. The way to shambhala: a search for the mythical kingdom beyond the himalayas. 2nd ed. New York : St. Martin's Press, 1989. 336 p./p.75

³ Блаватская Е. Ключ к теософии. Москва: АСТ, 2004. 328 с./ с.111

⁴ Реріх М., Блаватська О. Шамбала. Минувле чи майбутнє світу?. Львів : Батьківщина, 2016. 288 с. /с.65

⁵ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 13

розлите в усьому навколишньому світі як Велика Космічна Сила. Тобто, можна зробити висновок, що для Руднева Бог - це абсолютна, багатогранна Космічна Сила і водночас вищий стан свідомості, досягти якого людина може лише через боротьбу з власними ілюзіями та «мамчиними програмами».

Головними елементами досягнення духовного просвітлення, якщо проаналізувати практики «Ашрам Шамбали» була робота з чакрами та енергією, окультні та езотеричні практики, йога, астрокарате, магія, шаманізм та тантричні практики.

Астрокарате згідно з «Шляху Дурня» та доктрини руху називають психоенергетичну систему бою, що вражає супротивника на будь-якій відстані¹. На практиці астрокарате передбачало вміння працювати зі своєю енергією та психікою. Наприклад, в одній зі сцен Рулон вирішує використати ці знання, щоб «знищити агресивне поле своїм наміром» під час зустрічі з хуліганам². З цією практикою Руднева познайомив Гуру Вар Авера, тобто її засновник Анатолій Авер'янов. Згодом, Руднев активно почав залучати подібну практику до свого руху, передусім для боротьби з ворогами руху. Наталя Кокшарова у своїй книзі згадує практику астрокарате, вона зазначає, що її сенс полягав у тому що в центрі кола адепти уявляли ворогів руху та все зло, що заважає вчителю та починали наносити їм уявні удари³.

Також у межах руху побутувала думка, що після народження в дітей починають поступово вселятися «темні Сили» у вигляді «Злих Духів», після чого в них з'являються пристріти і прокляття, що призводять до хвороб. У дорослих людей ці «Злі Духи» викликають стреси. За допомогою шаманізму адепт нібито міг підпорядкувати собі злих духів і перетворити їх на своїх помічників⁴.

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 16

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 18

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 61

⁴ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 173

Найбільше практик було націлено на роботу з чакрами та енергією. Зокрема, більшість покарань були за чакрами. Покарання за муладхарою - це побої, адже ця чакра відповідає за тіло, а покарання за свадхістаною - це позбавлення сексуальних відносин (з Руднєвим)¹. Постійним завданням у «Ашрам Шамбалі» була медитація, яка також була націлена на роботу з чакрами. Адепти займалися динамічною медитацією, яку Руднєв запозичив у Ошо додавши туди входження в стан тварин: «Для цього потрібно було розслабитися, відключити думки і почати танцювати, входячи в стан тварин, яких називала ведуча»².

Важливим елементом для досягнення «духовного просвітлення» Руднєв проголосив ««роз'єднатися зі своєю хибною особистістю»³. Це роз'єднання здійснювалося шляхом образ та побиття адептів. У книзі про це також зазначається: «усі твої втрати і поразки - це наближення до нескінченного щастя нірвани, це наближення до звільнення»⁴. Маріанна запевняє, що саме побиття і знущання – це шлях до істини. Також важливою практикою для «роз'єднання» був сталкінг – гра різних ролей для зовнішнього світу⁵. Це прямо запозичення з вчення Кастенеди, де мистецтво сталкінгу полягає в тому, що воїн свідомо виходить за рамки характерного для нього образу, звичних форм поведінки і перебуває за їхніми межами⁶.

Особливе місце в ідеології та ритуальній практиці релігійного руху «Ашрам Шамбала» займали так звані «тантричні практики», які, у контексті цього культу, істотно відрізнялися від класичних індійських чи тибетських тантричних систем. У руслі вчення Костянтина Руднєва ці практики інтерпретувалися переважно як сексуальні ритуали, що мали здійснюватися між

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 99

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 31

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

⁴ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 73

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 118

⁶ Stillwell W. "The process of mysticism: carlos castaneda". *Journal of humanistic psychology*. 1979. Vol. 19, no. 4. P. 7–29. / p. 13

«учителем» і так званими «жрицями», обраними серед жінок у структурі руху. Ці сексуальні дії не лише розглядалися як дозволені, але й як обов'язкові та систематичні елементи духовного шляху. Згідно з внутрішньою доктриною, вони вважалися ефективним способом досягнення «просвітлення» та внутрішньої трансформації¹. Руднєв у власних промовах і текстах описував сексуальну енергію як найпотужніше джерело сили, яким можна керувати для досягнення надлюдських здібностей: «Сексуальна енергія найсильніша. Саме вона організовує життя на Землі і до цього не можна ставитися легковажно. Якщо я оволодію цією енергією, то я зможу її використовувати, щоб стати сильнішим, свідомішим, яскравішим. Саме за рахунок сексуальної сили люди творять чудеса, розкривають у собі приховані здібності»². Таке тлумачення тантри, яке не має відповідників у класичних тантричних школах, відображає спробу сакралізації статевих стосунків у рамках авторитарної структури руху. Сексуальність у цьому випадку не є індивідуальним вибором, а частиною ритуального підпорядкування, що одночасно виконує функції духовної дисципліни, соціального контролю та легітимації лідерської влади.

Масімо Інтровіньо у своїй статті, навпаки, зазначає, що тантра Руднева була спрямована не стільки на сексуальні техніки, скільки на виховання духовного ставлення у кожній діяльності та ситуації. Він зазначає, що у своїх вченнях Руднєв розширив тантру до дисципліни повсякденного життя, яка навчає диханню, сну, відчуттям та харчуванню³. Тобто сексуальність тут є лише однією зі сфер, у яких енергію необхідно свідомо керувати та спрямовувати на шлях до божественного, що може розгортатися лише за умов любові, гармонії та самоконтролю⁴. Проте такі висновки Інтровіньо розходяться зі свідченнями колишніх учасниць руху, які неодноразово свідчили про існування системи

¹ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 54

³ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85./p.13

⁴ Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85. /p.14

«жриць», сексуального підпорядкування Руднєву, примусових статевих контактів, так званих «посвят» та ритуалізованої сексуальності, яка подавалася як необхідна умова духовного розвитку¹. Крім того, Інтровіньо значною мірою ігнорує контекст влади всередині культу. У класичних тантричних традиціях, особливо в індуїстській та тибетській тантрі, сексуальні практики, якщо й існували, були надзвичайно обмеженими, символічними або доступними лише вузькому колу підготовлених адептів. Вони не передбачали створення гарему навколо харизматичного лідера чи систематичної сексуальної експлуатації учениць. У Руднєва ж сексуальність була нерозривно пов'язана з культом особи самого гуру. Саме він виступав єдиним носієм «вищої енергії», а сексуальний контакт із ним трактувався як спосіб «просвітлення». Таким чином, відбувалася сакралізація влади лідера через сексуальність.

Також у вченні Руднєва можна побачити елементи езотерики та окультизму, наприклад, ідея егрегору – групового енергетичного біополя «Ашрам Шамбали»², яке складається з почуттів і емоцій людей. Загалом, адепт мав увійти до такої системи, щоб здобути набагато більшу силу, ніж та, яку він здатний опанувати самотійно. До того ж перебування в духовному егрегорі вимагає самовідданості та служіння, адже духовний розвиток кожного окремого учня безпосередньо впливає на загальний розвиток егрегора³. Таким чином енергетично сильний егрегор здатний боротися проти ворогів руху і захищати його послідовників.

Стосовно теософію, то звідси Руднєв, взяв ідею про тонкі тіла⁴, але на відміну від теософської концепції семи тіл Руднєв наводить лише три, які він передає через метафору матрьошки. Найменша матрьошка являє собою фізичне тіло, яке знаходиться всередині більшої оболонки, тобто ефірного тіла. Згідно з вченням Руднєва ефірна енергія являє собою сексуальну енергію, яку не можна

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 108

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 38

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 199

⁴ Блаватская Е. Теософский Словарь / пер. А. Хейдока. Москва: АСТ, 2004. 636 с.

просто скидати на фізичному рівні, її необхідно піднімати та переводити у наступне - віталічне тіло. Саме під час такого переведення енергії у вищі тіла людина відчуває відрив від фізичної оболонки і трансформується в «енергетичну кулю»¹.

Християнські ідеї не дуже прижилися в доктрині «ашраму». Проте є відомості, що у першому випуску газети «Цілитель» йшлося про те, що «Армагеддон наближається», і настане у 2000 році: «Будуть гинути люди від воєн, нових захворювань, ще невідомих ні людям, ні лікарям, від нерозв'язних психологічних конфліктів»². Імовірно, це було написано з метою вербування нових adeptів, адже усім членам руху обіцяли: «передачу особливих знань з проведення медитацій, спрямованих на запобігання Армагедону»³.

Можна зробити висновок, що вчення Костянтина Руднева являло собою синкретичну релігійно-філософську систему, сформовану шляхом еклектичного поєднання елементів з різних джерел. Проте варто зазначити, що всі складові вчення від окультизму, теософії, реріхівської «Живої етики», кастанедівського шаманізму, рейки, йоги до елементів християнства поєднані довільно, що свідчить не про пошук істини, а про спробу створення впливового і закритого ідеологічного простору для контролю над adeptами. Головною особливістю руху є тотальна залежність від особистості її засновника - Костянтина Руднева, чий психоемоційні коливання, фантазії та маніпулятивні цілі визначали зміст, форми і практики культу. Можна також зробити висновок, що Руднев у певній мірі був новатором, зокрема про це свідчить його концепція «мамчиних програм» та розширена космологія, яка поєднувала шаманізм та слов'янське язичництво з ідеєю контактерства.

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с. 69

² Кременовська І. «Путь дурака» Сотіліан Секоріський (розбір книги). ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/put-duraka-sotilian-syekoriskyu-rozbir-knyhu/> (дата звернення: 20.02.2026).

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 56

1.2. Ієрархія руху

«Ашрам Шамбала» має жорстко централізовану ієрархічну структуру, на вершині якої стоїть Костянтин Руднєв. Уся діяльність руху була підпорядкована його інтересам, а сам він сприймався послідовниками як верховний «гуру» та просвітлений учитель. Загалом, для розуміння природи влади Костянтина Руднєва в межах «Ашрам Шамбали» доцільно звернутися до соціологічної теорії «харизматичного лідерства» Макса Вебера¹. Згідно з Вебером, харизма - це «певна якість індивідуальної особистості, завдяки якій вона відрізняється від звичайних людей і сприймається як наділена надприродними, надлюдськими або, принаймні, особливими силами чи якостями, які є недоступними для звичайної людини, але вважаються божественного походження або вірцевими»². Саме такою постаттю і був Руднєв для своїх послідовників. Вся діяльність руху крутилася саме навколо нього, всі адепти мали вклонятися йому та молитися на нього. У кожному «ашрамі» знаходилися алтарі присвячені Руднєву, що в свою чергу, наочно демонструє сакралізацію його особи. Про це зокрема, згадує у своїй книзі Кокшарова³.

Загалом, якщо проаналізувати біографію Руднєва та його діяльність в межах руху, то можна зробити висновок, що він відповідає ключовим критеріям харизматичного лідера у веберівському розумінні. По-перше, він свідомо конструював образ «надзвичайної» особистості, проголошуючи себе «продовжувачем Великих Духовних Учителів - Вищих Ієрархів Шамбали». Руднєв визнавався єдиним мудрецем, який знав секрети «просвітлення», а отже, виконання його настанов було обов'язковим. Проте часто ці настанови були деспотичними та егоїстичними бажаннями самого Руднєва. Таке самопроголошення безпосередньо відповідає веберівській тезі про те, що

¹ Weber M. *Wirtschaft und Gesellschaft : Grundriss der verstehenden Soziologie*. Tübingen : Mohr, 1985. 462 p.

² Вебер М. Харизматическое господство. *Социс*. 1988. № 5. С. 68–78./ с.70

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 34

харизматичний лідер претендує на володіння «особливим даром благодаті», який відрізняє його від інших. По-друге, влада Руднева трималася не на традиції чи формальних нормах, а на особистій відданості adeptів. Як зазначав Вебер, «валідність харизми ґрунтується на її «визнанні» послідовниками»¹. Це визнання в «Ашрам Шамбалі» підтримувалося через систему жорсткого контролю, ізоляції від зовнішнього світу та психологічного тиску, що формувало в adeptів переконання в абсолютній правоті вчителя. По-третє, сама діяльність Руднева демонструє таку характерну рису харизматичного панування, як схильність до руйнування традиційних соціальних норм. Він свідомо пропагував антисоціальні ідеї: відмову від сім'ї, освіти, роботи, засудження родинних зв'язків. Це відповідає веберівському положенню про те, що харизматична влада «не знає формальних правил і традицій, вона революційна за своєю суттю»². Загалом, якщо порівнювати Руднева з іншими харизматичними лідерами нових релігійних рухів, то варто згадати передусім Джима Джонса з «Храму Народів», який також свідомо конструював образ «просвітленого», використовував фальшиві зцілення для залучення послідовників та практикував тотальний контроль над adeptами³. Також у цьому контексті варто згадати рух Ошо та «Церкву Об'єднання», засновників яких можна віднести до харизматичних лідерів. Отже, можна говорити, що Руднев є яскравим прикладом харизматичного лідера, який переконав інших у своїй винятковості та просвітленості.

На найвищому рівні, відразу після Руднева, знаходилися старші жриці⁴. Це були найбільш наближені до лідера жінки, які проводили різноманітні практики, здійснювали важливі ритуали і у всьому допомагали Рудневу. Інші ж члени руху мали сприймати їх як «богинь». Під час активної діяльності руху такими жрицями були Олена Захарова - Шрі Субі Лакшмі Деві та Ірина Бірман

¹ Вебер М. Харизматическое господство. *Социс*. 1988. № 5. С. 68–78./с.73

² Вебер М. Харизматическое господство. *Социс*. 1988. № 5. С. 68–78./с.74

³ Chidester D. Salvation and suicide: an interpretation of jim jones, the peoples temple, and jonestown. *American academy of religion*. 1989. Vol. 57, no. 3. P. 633–636/p.634

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

- Шрі Маха Паха Деві¹, що також стояли на витках руху. Після ув'язнення Руднева та виходу з руху Бірман і Захарової кількість старших жриць значно збільшилася, а лідерство перейшло до так званої «головної жриці» Артеміди та офіційної дружини Руднева Шанті (Тетяни Сазонової)². На нижчому рівні були звичайні жриці³. Вони також були наближені до Руднева, проте мали менше влади і обов'язків порівняно зі старшими. Головним завданням жриць було обслуговування Руднева та фізична близькість із ним.

Далі за ієрархією йшли «лосі» - це чоловіки послідовники, що виконують господарську роботу⁴. Це найменш висвітлена в джерелах категорія адептів «Ашрам Шамбали». Відомо, що вони використовувалися на будівництві будинку Руднева та загалом для будь-якої важкої роботи⁵. До того ж їм заборонялося мати будь-які сексуальні стосунки в межах руху. Тобто на відміну від жінок, чия сексуальність була об'єктом експлуатації, чоловікам відводилася роль певних аскетів-трудівників.

Далі йшли наставники, які поділялися на старших, що носять чорні хітони, молодших у бежевих хітонах і просто «наставників» у фіолетових хітонах⁶. Старшими наставниками були ті, хто перебував у «Ашрам Шамбалі» давно⁷, тобто ті кому можна було довіряти. Адже головним завданням наставників було проведення лекцій, семінарів та тренінгів по різних містах. Тобто гроші зароблені на цих заходах певний час перебували саме у них. До того ж відносно майбутніх жриць, то старші наставники – чоловіки, мали навчати їх «мистецтву шлюбних покоїв»⁸.

¹ Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

² Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбала». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ ст. 117

⁶ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁷ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁸ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбала». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ ст. 124

Найголовнішим старшим наставником та правою рукою Руднева довгий час був Шрі Ганеші. Відомо, що його справжнє ім'я Павло Хандожко і те, що раніше він працював хірургом. У своїй праці Кокшарова зазначає, що він пройшов навчання в «ашрамі» і завдяки своїй харизмі швидко став одним із старших наставників¹. Саме до нього були орієнтовані найбагатші клієнти руху. Захарова зазначає, що спочатку Руднева це влаштовувало, але потім він почав боятися, що Ганеші може змістити його. Тому Руднев пустив слух, що Ганеші ВІЧ-інфікований². Після цього Ганіше, згідно з деякими свідченнями, виходить з «Ашрам Шамбали». За даними інших джерел він досі перебуває у русі, представляючи його інтереси закордоном³.

Молодші наставники мали у всьому допомагати старшим наставникам, зокрема у проведенні лекцій та практик. На практиці ж вони перетворювалися на прислугу та, фактично, рабів старших наставників, які визначали весь їхній розпорядок⁴.

Далі за ієрархією йшли лідери общин, тобто адепти, що стояли на чолі «ашрамів»⁵. Їх головним завданням було слідкувати за порядком та виконувати розпорядження Руднева в межах своїх ашрамів. Найнижчу ланку в ієрархії займали члени «ашрамів» - садхаки⁶. У індуїзмі та буддизмі садхаком називали того, хто слідує певній садхані або способу життя, призначеному для реалізації мети свого вищого ідеалу, що й прослідковується в межах організації. Садхаки становили більшість адептів руху. Їх головним завданням було жити в «ашрамах», дотримуватися доктрини руху та правил лідерів общини.

Варто зазначити, що у межах «Ашрам Шамбали» існувала певна градація. Тобто звичайний садхак міг стати, якщо він чоловік - старшим наставником або

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 103

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 103

⁴ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 85

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁶ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

«лосем», та жрицею, якщо це жінка. Проте жриці часто змінювалися, коли Руднєв втрачав до них інтерес і на зміну їм приходили нові з числа садхаків. Тобто адепт міг, як швидко піднятися по ієрархії так і швидко опуститися. Те ж саме було і з наставниками та лідерами общин, якщо вони погано виконують свою роботу, їх могли понизити до звичайних садхаків. Загалом, все це залежало виключно від особистої волі Руднєва, його вподобань та настрою. Така система, в свою чергу, створювала атмосферу постійної нестабільності та залежності, що було вигідним для лідера.

Окремо варто висвітлити ієрархію самих ашрамів, адже як відомо їх було багато. Вони розміщувалися в багатьох містах Росії, також відомо про їх наявність в Україні та Казахстані.

Найголовнішим вважався «ашрам» у якому проживав Руднєв у Новосибірську¹. Разом з ним там також проживали старші жриці, чотири чи п'ять звичайних жриць, «лосі» та декілька старших наставників. Далі за ієрархією йшли інші Новосибірські «ашрами», де навчали «мистецтву шлюбних покоїв», виготовляли магичні предмети та розбирали пошту². Наступним йшов московський ашрам³. Про подальшу ієрархію ашрамів в Росії з джерел більше нічого не відомо.

Щодо ашрамів в Україні, то про їх наявність відомо завдяки даним колишньої адептки Наталії Кокшарової. У своїй праці вона описує життя в київському та вінницькому ашрамі. В Києві вербування до руху також відбувалася через секції йоги, різні тренінги по відкриттю енергії та через газету «Цілитель», яка видавалася саме тут⁴. Згідно зі слів Кокшарової, можна зробити висновок, що київський ашрам був для більш пасивних «садхаків» і перебував на нижньому

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 129

⁴ Кременовська І. Досвід виходу із секти «ашрам шамбали» косянтина руднєва. бесіда з наталією кокшаровою. *Центр економіко-правових досліджень*. URL: <https://el-research.center/2019/04/02/ashram-shambaly-zaboronena-sekta-kostyantyna-rudnyeva-v-ukrayini-video/> (дата звернення: 12.03.2026).

рівні ієрархії, адже її було переведено туди з московського ашраму, через те, що вона була пасивною і не справлялася з навантаженням в тому ашрамі.

Київський ашрам знаходився неподалік станції метро Харківська і нічим не відрізнявся від інших¹. Він являв собою просту двохкімнатну квартиру в багатоповерховому будинку, де в одній кімнаті жили наставники, а в іншій садхаки. У київському ашрамі було приблизно 10 садхаків і одна наставниця, на відміну від ашрамів в Новосибірську, де в одній квартирі могла жити до 20 садхаків². В київському ашрамі, як і в інших панував голод та недосип, також була велика кількість фізичних навантажень та роботи. Головними завданнями тут був запис аудіокасет і музики Шамбали та розсилка книг руху. Також тут діяли жорстокі ритуали та іспити за їжу. Відомо, що через такі умови багато садхаків сходило з розуму, або навіть помирало. У своєму інтерв'ю, Наталя розповідає про смерть у київському ашрамі дівчини Олени³, проте більш детальної інформації від інших джерел про це немає.

В Україні діяли також дитячі ашрами, зокрема Кокшакова розповідає про такий ашрам у селі Вінниківці Вінницької області, де у будинку проживали діти, які також були членами руху⁴. Діти проживали разом з дорослими і виконували такі ж практики, що й в інших ашрамах. Зокрема, однією з відмінних від інших ашрамів, де проживали переважно дорослі була практика вигнання злих духів. Вона здійснювалася прокапуванням розпеченого воску на хребет⁵. Загалом, більша частина дітей була привезена до цього ашраму матерями, які стали жрицями Руднева.

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 147

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 148

³ Кременовська І. Досвід виходу із секти «ашрам шамбали» косянтина руднева. бесіда з наталією кокшаровою. *Центр економіко-правових досліджень*. URL: <https://el-research.center/2019/04/02/ashram-shambaly-zaboronena-sekta-kostyantyna-rudnyeva-v-ukrayini-video/> (дата звернення: 12.03.2026).

⁴ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 166

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбаль». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 173

Також відомо, що вербування дітей до руху відбувалось завдяки дитячим таборам, які діяли на території Росії, України та Казахстану. Одним з таких таборів був «Світ маленького генія»¹, який був розрахований на дітей та їх матерів. Там під виглядом оздоровлення і дитячого розвитку дітям насаджувалося вчення Руднева. У підсумку після повернення з табору дитина починала читати мантри, говорити про те, що вона мріє жити з дідусем Калкі, тобто Рудевим і використовувати мову і жести, що застосовуються в межах руху². З матерями дітей також проводилися різноманітні тренінги, де їм навіювали, що вона особлива і подарувала світу таку ж особливу дитину.

Тобто, можна говорити, що чим далі розміщувався «ашрам» від Руднева, тим нижче в ієрархії він перебував. Тобто віддаленість від «вчителя» формувала більш пасивну позицію лідерів общини і самих садхаків стосовно діяльності в ашрамі. Центральні ашрами, які діяли в Новосибірську мали найвищий статус і найсуворішу дисципліну, периферійні в Києві та Вінниківцях мали нижчий статус і більшу автономію, яка, однак, не означала м'якших умов.

Отже, можна зробити висновок, що організаційна структура руху «Ашрам Шамбала» є яскравим прикладом централізованої, ієрархічної системи, побудованої навколо фігури харизматичного лідера, тобто Костянтина Руднева. Аналіз його влади в межах веберівської теорії харизматичного лідерства дозволяє стверджувати, що Руднев відповідає ключовим критеріям харизматичного лідера: він свідомо конструював образ «надзвичайної» особистості, його влада трималася на особистій відданості послідовників, а діяльність руху була спрямована на руйнування традиційних соціальних норм. Статус адепта в ієрархії залежав виключно від волі Руднева, що створювало атмосферу постійної нестабільності та тотального контролю. Крім того, рух охоплював велику географію - від центральних ашрамів у Новосибірську до

¹ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

² Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

периферійних осередків в Україні та Казахстані, що відображало ступінь близькості до лідера.

1.3. Статус жінки та дитини у «Ашрам Шамбалі»

Жінки займали особливе та водночас суперечливе місце в «Ашрам Шамбалі». З одного боку, доктрина руху наголошувала на свободі вибору жінки та її особливому призначенні. З іншого боку, реальна практика руху відтворювала та посилювала традиційні патріархальні стереотипи, перетворюючи жінку на об'єкт експлуатації.

Варто зазначити, що більшу частину adeptів руху становили саме жінки віком від 17 до 25 років (проте зустрічаються свідчення, що були дівчата і молодшого віку)¹. Як правило вони мали певні життєві труднощі, були не впевнені у собі, а тому прагнули почуватися особливими і потрібними. У «Ашрам Шамбалі», згідно з доктрини Руднева, ці потреби задовольнялися через досягнення «духовного просвітлення» та відкриттю у собі «внутрішньої богині»². Таким чином, даний рух цілеспрямовано залучав психологічно вразливих молодих жінок, пропонуючи їм ілюзію винятковості та духовної значущості. Загалом, це доволі типова практика для багатьох деструктивних культів, наприклад, у русі Ошо також переважали молоді жінки, які шукали «духовного звільнення»³.

Побут жінок та їхні завдання, в залежності від місця в ієрархії, відрізнялись. Садхаки, які проживали в ашрамі, зазнавали постійних побутових обмежень і фізичного та психологічного насильства. Їх основним завданням було працювати на благо руху та виконувати все, що скажуть лідери общини та

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Кременовська І. «Ашрам Шамбали» - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

³ Palmer S. J. The Rajneesh papers : studies in a new religious movement. Delhi : Motilal Banarsidass Publishers, 1993. 215 p. /p.141

наставники. У свою чергу лідери общин, що очолювали ашрами мали дещо кращі умови існування. Вони відповідали за нагляд за адептами, суворо караючи їх за провинності, але водночас самі залишалися під контролем вищого керівництва. Старші жриці і просто жриці, які проживали безпосередньо разом із Руднєвим у центральному ашрамі, мали найкращі умови в сенсі відсутності жорстких побутових обмежень. Однак саме вони найчастіше ставали мішенню для знущань Руднєва¹. Він всіляко їх принижував, бив та маніпулював.

При цьому, всі жінки сприймалися Руднєвим як його власність. У його розумінні їхнім головним завданням було задоволення його фізіологічних потреб, як вже зазначалося це здійснювалося шляхом занять «тантрою». Подібна система «жриць» або «обраних жінок» спостерігалася й в інших нових релігійних рухах. Найбільш схожа система прослідковується в русі «Кондратів», яка в СМІ більш відома, як секта Бога Кузі. Лідер організації Андрій Попов ділить своїх послідовників на шість кіл. Перший круг займають дві жінки² Попова, тобто тут пряма аналогія з двома старшими жрицями Руднєва. У другому колі знаходиться головна помічниця лідера. Третє коло складається з найближчих послідовників, яких називають «недільниками» або «апостолами»³. Жінки саме з цього кола входять до гарему Кузі. До четвертого кола входять уже прості послідовники, які працюють на православних виставках і яких Попов називає «суботниками». Жінки з цього кола є кандидатками в гарем. П'яте коло відведено для людей, які ще не знають про божественність Кузі. До шостого кола Попов відносить тих людей, хто дізнався про нього, але відкинув⁴. Тобто ми бачимо багато подібного з рухом «Ашрам Шамбали», зокрема у ставленні до жіночності. Попов також розглядає жінок, як об'єкт експлуатації, використовуючи їх віру в його обраність для задоволення власних сексуальних потреб.

¹ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

² Колосова И. Новые религиозные движения в России и СНГ. *Observer*. 2016. Т. 322, № 11. с. 19–35./с.28

³ Колосова И. Новые религиозные движения в России и СНГ. *Observer*. 2016. Т. 322, № 11. с. 19–35./с.28

⁴ Колосова И. Новые религиозные движения в России и СНГ. *Observer*. 2016. Т. 322, № 11. с. 19–35./с.28

Загалом, для того щоб садхаку стати жрицею, тобто наложницею Руднева, потрібно було спочатку потрапити на костри, так звані зустрічі з Рудневим, та проявити там себе¹, тобто показати якийсь номер, щоб зацікавити Руднева. Після того, як Руднів обирав жінку вона ставала його «астральною дружиною». Вона мала писати йому любовні листи та вчитися мистецтву «шлюбних покоїв». Після кількох зустрічей з учителем вона офіційно ставала жрицею і переїжджала до Руднева в «ашрам»². Характеризуючи ставлення Руднева до жінок, варто зазначити, що навіть особливо наближених жриць і наложниць він ніколи не називав по іменах, натомість він звертався до них словами «агов, ти!» та додавав команду: «зроби те-то»³. Таке знеособлене ставлення, поєднане з регулярними побиттями та приниженнями, пояснювалося лідером як необхідний елемент «просвітлення» та «розтотожнення з хибним его», що полягає в тому, щоб перестати ототожнювати себе з тілом, почуттями, розумом та своїм минулим, усвідомивши себе чистим Духом-свідком.

Варто також зазначити, що жінки заробляли гроші для Руднева. Жінки-садхаки найчастіше здійснювали це шляхом надання таких послуг, як масаж та танці⁴, а також колишні адепки згадують таку практику, як «джиппінг»⁵, згідно з якою жінки мали шляхом розмов отримувати від чоловіків гроші. Проте нерідко всі ці завдання закінчувалося побиттям та зґвалтуванням. Жриці та старші наставниці у свою чергу заробляли гроші шляхом проведення тренінгів, лекцій та практик.

Якщо проаналізувати працю Костянтина Руднева «Шлях Дурня», то ставлення лідера руху до жінок будувалося на його стосунках з Маріанною. Саме вона стала архетиповим образом, який мали наслідувати всі жінки в межах руху. Він

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 117

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

⁴ Кременовська І. "Ашрам Шамбали" - секта Костянтина Руднева в Україні. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

⁵ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

включав у себе чорне волосся, яскравий макіяж та відверте вбрання¹. У межах руху дівчатам вселяли огиду до ідеї сім'ї, шлюбу і материнства, а як альтернатива традиційної сім'ї був запропонований гарем під керівництвом Руднева.

Загалом, створення родини, народження і виховання дітей, на думку Руднева, є лише наслідком впливу гормонів, які нібито відволікають людину від досягнення «духовного просвітлення»². Для нього діти з народження приречені на жахливе існування, адже вони не мають змоги самим вирішувати свою долю і тому живуть за «мамчиними програмами»³. Подібна риторика може свідчити про можливу проєкцію особистих установок самого лідера, сформованих під впливом складних стосунків із власною матір'ю.

Проте не дивлячись на ці програмні установи, на території України, Росії та Казахстану ще з часу перебування Руднева на волі діяли дитячі ашрами. За свідченнями колишньої адепки Наталі Кокшарової, один із таких осередків діяв у селі Вінниківці Вінницької області⁴. Усі неповнолітні були привезені матерями, що на той момент уже стали «жрицями» Руднева.

Дитячі ашрами розташовувалися на значній відстані від «вчителя» і фактично існували автономно. Режим життя дітей мало відрізнявся від режиму дорослих: вони виконували фізичну працю, практикували йогу, голодували і брали участь у різноманітних «духовних практиках»⁵. Окрім того, неповнолітні залучалися до так званих тантричних практик, під якими в межах «Ашраму Шамбали» розумілися сексуальні дії. Важливо наголосити, що діти не відвідували загальноосвітні школи чи інші державні установи, оскільки освіта трактувалася

¹ Кременовська І. «Путь дурака» Сотіліан Секоріський (розбір книги). ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/put-duraka-sotilian-syekoriskyy-rozbir-knyhy/> (дата звернення: 20.02.2026).

² Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. /с. 398

³ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. /с. 33

⁴ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 166

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./с. 169

як інструмент «зомбування» особистості¹. Відтак можна стверджувати, що дитячі ашрами виконували функцію ізоляції та утримання дітей послідовниць руху, водночас формуючи нове покоління адептів.

Особливе місце в структурі руху посідали неповнолітні дівчата від 15 до 17 років, яких Руднєв вже не сприймав як дітей. Вони проживали в центральному ашрамі разом з Руднєвим і приховувалися від інших садхаків до досягнення 16-річного віку². Більша частина неповнолітніх сама вступала до культу, іншу частину приводили батьки, які й самі були адептами. Відомо також про численні випадки сексуальних контактів між Руднєвим та неповнолітніми, що згодом стали предметом кримінального переслідування³.

Варто зазначити, що в нових релігійних рухах практика створення закритих комун із залученням дітей та сексуальної експлуатації неповнолітніх не є унікальною. Найбільш показовим у цьому контексті є рух «Діти Бога», заснований Девідом Бергом у 1968 році. Тут активно практикувалася систематична сексуальна експлуатація дітей та підлітків, яких залучали до ритуалів під назвою «фліртування з рибою», які мали на меті залучити нових членів через сексуальні стосунки⁴. Як і в «Ашрам Шамбали», у «Дітях Бога» дітей ізолювали від зовнішнього світу, не відпускали до шкіл, а сексуальні контакти з дорослими подавалися як певні «духовні практики» або «біблійні одкровення»⁵. У цьому контексті досвід «Ашраму Шамбали» вписується в ширший феномен використання дитинства як ресурсу групового відтворення.

Отже, можна зробити висновок, що статус жінки в Ашрам Шамбали відзначається суперечністю. Жінка, з одного боку, визнавалася богинею, а її жіночність тут сприймалася як особливий духовний дар. Проте на практиці це

¹ Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с. / с.25

² Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

³ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Bainbridge W. S. The endtime family: children of god. Albany : State University of New York Press, 2002. 218 p./p.97

⁵ Bainbridge W. S. The endtime family: children of god. Albany : State University of New York Press, 2002. 218 p./p.147

сприйняття використовувалося для маніпуляцій і зміцнення традиційних патріархальних стереотипів, де жінка виступала як інструмент задоволення потреб лідера та джерело матеріального збагачення організації. Під виглядом «звільнення» жінок фактично примушували виконувати те, чого бажає лідер руху. Їхні ж власні інтереси повністю ігнорувалися. Жіноча тілесність сакралізувалася виключно в рамках її функції для «вчителя», а елементи сексуального насильства маскувалися під «тантричні практики». Ієрархічна структура руху також відтворювала глибоку внутрішньогендерну нерівність, де жінки на вищих щаблях хоча й мали більшу владу, однак й самі зазнавали насильства. Щодо дітей, то можна зробити висновок, що діти в структурі нових релігійних рухів можуть виступати об'єктами цілеспрямованого впливу. Незважаючи на антисімейну ідеологію, у практиці руху активно використовувалися дитячі ашрами, через які формувалося нове покоління адептів.

1.3. Побут адептів

Повсякденне життя в «Ашрам Шамбалі» було побудоване на жорсткому контролі, фізичному виснаженні та систематичному психологічному тиску. Усі аспекти існування адептів від пробудження до відбою контролювалися лідерами общин та підпорядковувалися єдиній меті: зламати особистість, придушити критичне мислення та сформувати абсолютну залежність від лідера та руху.

Як уже зазначалося, вербування майбутніх адептів відбувалося під час лекцій, семінарів, занять із йоги та інших тренінгів, які організовував рух. Процес залучення міг тривати декілька занять¹. Важливим етапом було виявлення

¹ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

вразливих місць потенційного адепта - психологічних або життєвих проблем, на які згодом і спрямовувався вплив.

Як відомо, найчастіше до подібних рухів потрапляють люди, незадоволені своїм життям, із психоемоційними труднощами або ті, що перебувають у життєвій кризі¹. На перших етапах їх оточували турботою, теплим ставленням, постійно підкреслювали «великі здібності», які нібито потрібно розвивати. Все це в свою чергу формувало в людини психологічну залежність від занять. Наступним кроком було запрошення пожити в так званому «ашрамі»², тобто місці, де, за словами наставників, можна було досягти «духовного просвітлення» і вирішити всі свої проблем.

Для збереження конспірації повну адресу «ашраму» ніколи не повідомляли. Натомість називали місце й час зустрічі на вокзалі, де новачок мав назвати пароль, після чого його проводили до місця перебування групи³. Іноді після великих семінарів одразу формували групи з охочих, яких відвозили до «ашраму»⁴.

Після прибуття кожен новий адепт проходив коротку, приблизно трьоххвилинну, бесіду з наставником. Після неї садхак мав віддати всі гроші, особисті речі та припаси «школі», це обґрунтовувалося тим, що для розтотожнення з власним еґо потрібно розтотожитися з усім матеріальним. Засоби гігієни й одяг також передавалися в загальне користування⁵. Найкращі речі віддавалися жрицям та наставниками, інші переходили у спільну кучу. Одразу після цього призначали триденну практику мовчання й голодування -

¹ Dawson L. L. Who joins new religious movements and why: twenty years of research and what have we learned?. *Studies in religion*. 1996. Vol. 25, no. 2. P. 141–161/p.148

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.50

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.97

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.153

так звану пратяхару¹. У традиційному індуїзмі та буддизмі ця практика спрямована на контроль над почуттями², однак у межах руху вона використовувалася для «очищення від впливу світу» та негативної енергії.

«Ашрам» зазвичай являв собою звичайну дво- або трикімнатну квартиру в багатоповерхівці, іноді це був дачний будинок. Всіх садхаків, а це приблизно від 10 до 20 чоловік, розміщували в одній невеликій кімнаті, де всі вони мали працювати, їсти та спати. Меблів у цій кімнаті не було, спали адепти на підлозі на туристичних килимах³. «Молодші» наставники проживали в 2-3 в іншій кімнаті, а «старший наставник» мав окрему кімнату. Також в ашрамі була невелика вбиральня та кухня⁴. Обов'язковим елементом «ашраму» був алтар присвячений Рудневу. Імовірно, така організація простору мала на меті стирання особистих кордонів і формування комунальної свідомості.

День садхака починався о 6:00 ранку з 15-хвилинної зарядки, яка повторювалася щогодини⁵. Зарядки варіювалися: танцювальні або так звані «50-50-50» - 50 віджимань, 50 присідань, 50 вправ на прес. На туалет, душ і чищення зубів відводилася лише хвилина. О 6:20 починалася півгодинна або годинна пробіжка з виконанням духовних практик, а саме рахуванням дихання або читанням мантр. Після цього тривала півгодинна йога⁶.

Потім починалося здавання «іспитів на їжу», щоб отримати харчування⁷. Першим був теоретичний екзамен на знання головних тез з книги Руднева, а

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.153

² Классическая йога/ пер. с санскрита Е. Островской, В. Рудого. Москва: Наука (ГРВЛ), 1992. 264 с./ с. 66

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.154

⁴ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.154

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.156

⁶ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.156

⁷ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.156

другий емоційний. Зазвичай, це була практика «підлога-стеля»¹. Під підлогою малося на увазі те, що потрібно було викрикувати негативні якості яких людина хотіла б позбутися. Стеля означала, що садхак мав агресивно викрикувати цілі яких він прагне. Ті, хто не складав хоча б одну частину, залишався без їжі. В ашрамі їжу готували чергові садхаки, тому вони перші здавали іспити. На приготування їжі відводилося рівно 15 хвилин, тому чергових було двоє, щоб встигнути вкластися за ці 15 хвилин². Загалом, приготування їжі потребувало суворої організації та поділу праці, як згадує Кокшарова: «У той час, як перший садхак біг до електричного чайника і вмикав його, щоб закип'ятити воду, другий садхак відміряв крупу і починав її нагрівати в каструльці. Коли чайник закипав, крупа заливалася окропом. В цей час ставили ще один чайник води – для чаю, та дуже швидко нарізали капустяний або капустяно-морквяний салат із цибулею. Чайник закипав, ми заварювали дешевий чорний чай, і вимикали кашу»³. На трапезу виділяли лише 30 хвилин під час якої влаштовувалися духовні практики, наприклад, їсти із заплющеними очима, їсти без рук або руками із спільного казана, їсти стоячи на голові⁴. Таким самим чином відбувалася вечеря. Їсти у перервах між трапезами категорично заборонялося.

Після їжі знову було зарядка. Потім починалася карма-йога⁵, під якою в межах руху розуміли, роботу на благо культу. Робота в ашрамі була різною, кожен займався тим чим скаже лідер ашраму. Найчастіше займалися виготовленням та підписанням конвертів, пошиттям хітонів, переписуванням на папір лекцій вчителя і наставників, передруком на комп'ютері текстів книжок,

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с.157

² Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

³ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 157

⁴ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 158

переписуванням відеокасет¹. У багатьох ашрамах робилися «магічні предмети», попередньо схвалені наставниками вони йшли на продаж. Під час карма-йоги відбувалася динамічна медитація. Загалом, карма-йога займала весь день садхаха. Після її завершення у адептів була година творчого часу, під час якого вони писали вірші і пісні про свого «гуру», вчилися танцювати та фарбуватися². До того ж окрім карма-йоги кожен адепт мав виконувати особливі доручення від наставників: стеження за вулицею, прибирання, слідкування за порядком в «ашрамі»³.

День завершувався практикою «астроудару» та молитвою вчителю, після чого проводилася зарядка "50-50-50". Відбій — близько 3-ї години ночі⁴.

Загалом, таке хронічне недосипання, голод і фізичні навантаження призводили до зниження критичного мислення, втрати орієнтації в реальності та нездатності до самостійних рішень. В результаті, адепти ставали повністю контрольованими, що було вигідно Рудневу та наставникам.

Практики в ашрамах мали різноманітний характер. Одні проводилися щоденно, інші - епізодично. Однією з щоденних практик було «закладування косяків»⁵, тобто перечислення провин інших, порушень ними правил руху. Кожен садхак мав уважно слідкувати за іншим і записувати його погрішності. Схожою практикою був «гарячий стілець», сутність якого полягала в тому що садхак виходив в центр кола, у той час як інші адепти починали викрикувати на нього образи та вказувати на всі його існуючі та не існуючі помилки⁶. Подібні практики також мали сприяти розтотожненню з его. Загалом, такі практики

¹ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 159

² Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 159

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

⁴ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 160

⁵ Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбали». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с./ с. 184

⁶ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

створювали атмосферу тотального контролю та взаємної недовіри. Вони були інструментом психологічного тиску, що руйнувала довіру між членами ашраму, ізолювала їх і зміцнювала залежність від руху та її лідера. У «Ашрам Шамбалі» подібний метод доносництва, імовірно, був запозичений із радянської практики, що добре ілюструє адаптацію тоталітарної спадщини у релігійний рух.

Щоб тримати під жорстким контролем наставників і жриць, які мали доступ до внутрішніх механізмів культу, впроваджувалися окремі ритуали, зокрема «страшні вогнища», це були збори з обшуками, вилученням особистих речей, грошей і їжі¹.

Ще однією частою практикою був «ритуал пробудження»². Він полягав у тому, що один учень лягає на підлогу обличчям донизу, а всі інші сідають навколо та починають одночасно наносити йому удари кулаками в різні частини тіла та по голові. Потім лягає наступний, і групова «практика» продовжується. Схожий зміст і мету має інша практика – «масаж просвітління»³. Один адепт лягає на підлогу, інші сідають на нього та починають щосили стягувати його шкіру на спині та викручувати кінцівки. Варто зазначити, що подібні практики не мають аналогів у традиційному індуїзмі чи буддизмі, це були абсолютні вигадки Руднева, які він маскував під «духовні практики».

Загалом, всі практики і ритуали в «Ашрам Шамбалі» слугували інструментами психологічного й фізичного тиску. Під виглядом духовного очищення через біль ці насильницькі дії руйнували особисті межі, придушували волю та формували повну покору. Участь усіх членів групи в актах насильства створювала колективну відповідальність, що посилювало згуртованість і залежність від руху.

¹ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

² Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

³ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

Покарання у «Ашрам Шамбалі» займали важливе місце, вони сприймалися, як необхідний елемент на шляху до «Істини». Як вже зазначалося часто вони були пов'язані з чакрами для більшої містичності. Найбільш популярним способом покарання була заборона на їжу від одного до кількох днів¹. Також ще одним покаранням пов'язаним з їжею була «вовча дієта»², яка мала не меті допомогти звільнити агресивну енергію. Під час цієї дієти можна було їсти тільки один раз на день 200 грамів яловичини, яка тільки злегка підсмажена і майже сира. Це м'ясо тобі можна буде приправляти зеленню, наприклад петрушкою або зеленою цибулею, але крім цього - нічого³.

Додатково практикувалися фізичні покарання, наприклад, 200-500 віджимань або присідань, 3 години динамічної медитації та багато іншого⁴. Ці покарання були характерні для садхаків. На них значно впливав особистісний фактор лідера «ашраму» чи наставника, тобто його емоційний стан та характер. Для жриць, які проживали разом із Руднєвим покарання були більш жорстокими, найчастіше, це були побиття, знущання та відмова від «тантри».

Підсумовуючи, можна стверджувати, що побут адептів у «Ашрам Шамбалі» не був хаотичним набором жорстоких практик, а являв собою добре вибудовану систему, кожен елемент якої мав чітку функцію. Хронічне недосипання, систематичне голодування, надмірні фізичні навантаження, принизливі «іспити за їжу», практики взаємного доносництва та ритуалізоване групове насильство, усе це працювало на одну мету: руйнування особистісних меж, придушення критичного мислення та формування повної психологічної залежності від руху.

¹ Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).

² Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

³ Ашрам шамбала. ГОВОРИ! Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

⁴ Відеохостинг YouTube. URL: <https://www.youtube.com> (дата звернення: 13.01.2026).

Висновки

У ході дослідження на основі джерел та літератури було здійснено комплексний аналіз діяльності та внутрішнього життя нового релігійного руху «Ашрам Шамбала» під керівництвом Костянтина Руднева. Це дозволило нам прослідкувати, яким чином утворилася та розвивалася «Ашрам Шамбала» до ув'язнення її лідера.

Одним з центральних завдань роботи було з'ясувати основні біографічні відомості засновника «Ашрам Шамбали» Костянтина Руднева. Спираючись на розглянуті нами джерела та літературу з даного питання, можна стверджувати, що особистість Костянтина Руднева є класичним прикладом формування харизматичного лідера на тлі глибоких психологічних травм. Складне дитинство, зокрема насильство в сім'ї та булінг серед однолітків, а також ймовірна психічна нестабільність сприяли створенню образу «просвітленого» лідера, який ніби бачить світ інакше, ніж «звичайні» люди. Руднев свідомо міфологізував власну біографію, особливо в книзі «Шлях Дурня», представляючи свої страждання як необхідну ініціацію, а соціальну неспроможність як певний доказ винятковості. Це дозволяє стверджувати, що його лідерство базувалося не на реальних духовних досягненнях, а на здатності трансформувати власні комплекси в інструмент масового психологічного впливу.

Розглядаючи причини виникнення нового релігійного руху «Ашрам Шамбали» можна виокремити три ключові чинники. По-перше, це загальна атмосфера духовної та ідеологічної кризи: руйнування традиційних моральних орієнтирів, втрата авторитету комуністичної ідеології, світоглядний вакуум та зростання інтересу до альтернативних вчень - окультизму, східної філософії, езотерики, які активно проникали з-за кордону. По-друге, це внутрішній запит суспільства на нові сенси, особливо серед молоді, яка прагнула радикально відмінного від попереднього способу життя. По-третє, це особистісний чинник - психологічні риси Костянтина Руднева, а саме його прагнення до абсолютної влади,

самозвеличення, бажання домінувати та бути визнаним як «особливий» — стали центральним рушієм формування руху. Саме взаємодія цих чинників перетворила невеликий гурток з йоги на один із найбільш дискусійних нових релігійних рухів у Східній Європі.

Розглядаючи етап становлення «Ашрам Шамбали» було визначено, що період з 1989 по 1993 року був часом поступового становлення нового релігійного руху. Хоча 1989 рік часто вказується як офіційна дата її заснування, насправді цей рік слід розглядати лише як початковий етап формування групи з йоги, що надалі трансформувалася у новий релігійний рух. Перші заняття з йоги в фірмі «Караван» стали підґрунтям для згуртування навколо Руднєва ядра послідовників, серед яких ключову роль відігравали Олена Захарова та Ірина Бірман. Реклама заочних курсів стала важливим кроком для зростання популярності вчення — це дозволили Руднєву зміцнити вплив та збільшити кількість адептів. Кульмінаційним моментом становлення стало придбання першого «ашраму» у 1993 році. Саме відтоді відбувається остаточне оформлення організації в рух: вводиться жорстка ієрархія, система нових імен, а Руднєв проголошує себе гуру, що веде до остаточного оформлення культу особи.

Досліджуючи діяльність «Ашрам Шамбали» до ув'язнення Руднєва, можна говорити, що хронологічно це період з 1993 до 2010 року (активна фаза діяльності секти). До другої половини 90-х, відбувалося активне розширення «ашрамів» всередині країни. В цей же час відбулися перші важливі відходи з руху, які сприяли зростанню жорстокості до відступників та появі ритуалів проти них. Друга половину 90-х років стала «золотим віком» «Ашрам Шамбали». Зростання популярності езотеричних вчень сприяло зростанню популярності руху. Цей період характеризується розширенням діяльності ашрамів по всій Східній Європі, активною вербувальною кампанією, комерціалізацією «духовних послуг» а також авторитарною структурою, в центрі якої стояв Костянтин Руднєв як беззаперечний лідер.

Аналізуючи доктрину сформовану Руднєвим можна говорити, що вона сформувалося як складна синкретична система, побудована на поєднанні численних релігійних, езотеричних та окультних елементів. У межах цієї доктрини простежується активне запозичення ідей зі східних духовних практик, шаманізму, слов'янського неоязичництва, теософії, вчення Карлоса Кастанеди, концепцій Нью-ейджу та окремих елементів християнської традиції. Водночас більшість цих компонентів були не відтворені у первісному вигляді, а переосмислені та адаптовані самим Руднєвим відповідно до внутрішньої логіки руху й власного бачення духовного розвитку. Значне місце у вченні посідали також практики роботи з енергією, чакрами, медитаціями, тантричними ритуалами та психотехніками, які подавалися як засоби досягнення «духовного просвітлення». При цьому центральною фігурою всієї системи виступав сам Костянтин Руднєв, який позиціонував себе як носія виняткового знання та духовного авторитету. Загалом, подібна логіка досягнення «духовного просвітлення» було вигадкою Руднєва, створеною задля організації навколо себе адептів, які б виконували всі його побажання. Головні ідеї руху мали антисоціальний зміст: засудження родини, материнства, дружби, навчання та роботи, що вказує на спробу Руднєва створити нове бачення світу у межах пострадянського простору. До власних нововведень Руднєва можна віднести концепцію «мамчиної програми» як узагальнюючого поняття для всіх соціальних норм та спроба поєднання різнорідних космологічних моделей з ідеєю контактерства, яка мала на меті не стільки пояснити світ, скільки встановити тотальний контроль над адептами через неспроможність досягнути вищі істини.

Розглядаючи організаційну структуру руху було визначено, що вона є яскравим прикладом централізованої, ієрархічної системи, побудованої навколо фігури харизматичного лідера, тобто Костянтина Руднєва. Вся діяльність руху була зосереджена на обслуговуванні його особистих потреб: матеріальних, сексуальних та психологічних. Чітка градація від старших жриць і наставників

до простих садхаків у поєднанні з географічною дистанційованістю ашрамів створювала систему непрямого контролю, де наближеність до «вчителя» означала вищий статус, але водночас і більшу вразливість до насильства.

Важливим завданням дослідження було визначення особливого статусу жінки та дитини в «Ашрам Шамбалі». Нами було виявлено глибоку суперечність між ідеєю визнання жінки, як «богині» та реальною практикою. Жіноча тілесність була сакралізована виключно для маніпуляцій і зміцнення традиційних патріархальних стереотипів, де жінка виступала як інструмент задоволення потреб лідера та джерело матеріального збагачення організації. Під виглядом «тантричних практик» та «розкриття внутрішньої богині» Руднєв створив систему насильства, де сексуальний зв'язок із гуру подавався як вища форма духовного розвитку. Незважаючи на антисімейну риторику, в «Ашрам Шамбалі» існувала практика дитячих ашрамів, де формувалося наступне покоління адептів, а неповнолітні дівчата з 15–17 років залучалися до гарему Руднєва.

Проаналізувавши побут адептів руху можна зробити висновок, що він був побудований на жорсткому контролі, фізичному виснаженні та систематичному психологічному тиску. Щоденне життя в «ашрамі» включало надмірні фізичні навантаження, обмеження в їжі, недосипання, насильницькі ритуали й постійне спостереження. Така організація побуту сприяла зниженню критичного мислення, руйнуванню особистих меж та повній залежності від руху й її лідера.

В результаті аналізу, можна говорити що «Ашрам Шамбала» є прикладом авторитарного нового релігійного руху сформованого навколо харизматичного лідера. На тлі соціальної та духовної кризи пострадянського простору, рух набув поширення завдяки експлуатації людської потреби у нових сенсах, духовному пошуку та відчутті відчуженості. Його внутрішня структура базувалася на авторитаризмі, тотальній залежності адептів від волі лідера, маніпуляціях, сексуальній експлуатації та систематичному психологічному насильстві. «Релігійна» доктрина слугувала прикриттям для задоволення

особистих потреб Руднева. Таким чином, «Ашрам Шамбалу» можна вважати одним із найбільш жорстоких та авторитарних нових релігійних рухів у Східній Європі.

Список джерел та літератури

1. Аверьянов В. Астральное каратэ: принципы и практика. Самиздат, 2009. 63 с.
2. Біблія / пер. І. Огієнко. Київ : Укр. бібл. т-во, 2009. 1152 с.
3. Блаватская Е. Ключ к теософии. Москва: АСТ, 2004. 328 с.
4. Блаватская Е. Теософский Словарь / пер. А. Хейдока. Москва: АСТ, 2004. 636 с.
5. Бхагавад-гита как она есть. М.-Л.-Калькутта-Бомбей-Нью-Дели, 1992. 832 с.
6. Кокшарова Н. Секта «Ашрам Шамбалы». Концлагерь для ищущих Бога. Москва: ЛитРес: Самиздат, 2021. 290 с.
7. Кременовська І. Досвід виходу із секти “ашрам шамбали” косянтина руднева. бесіда з наталією кокшаровою. *Центр економіко-правових досліджень*. URL: <https://el-research.center/2019/04/02/ashram-shambaly-zaboronena-sekta-kostyantyna-rudnyeva-v-ukrayini-video/> (дата звернення: 12.03.2026).
8. Рерих Н. Агни-йога. Санкт-Петербург : Азбука, 2013. 288 с.
9. Реріх М., Блаватська О. Шамбала. Минуле чи майбутнє світу?. Львів : Батьківщина, 2016. 288 с.
10. Сикориский С. Путь дурака. Симферополь : Реноме, 2000. 464 с.
11. Castaneda C. The teachings of don juan: a yaqui way of knowledge. Berkeley: University of California Press, 1972. 208 p.
12. Osho. Meditation. New York: St. Martin's Griffin, 2004. 320 p.
13. Osho. Tantra: the supreme understanding. London: Watkins, 2009. 272 p.
14. Ашрам шамбала. *ГОВОРИ!* Вільне слово. URL: <https://vilneslovo.com/category/sektoznavstvo/ashram-shambaly/> (дата звернення: 08.01.2026).

15. Баскаков Н. Душа в древних верованиях тюрков Алтая (термины, их значение и этимология). *Советская этнография*. 1973. № 5. С. 108–113.
16. Вебер М. Харизматическое господство. *Социс*. 1988. № 5. С. 68–78.
17. Воат А. Деструктивные тоталитарные культы (на примере «Ашрам Шамбалы»). *Научный альманах*. 2018. Т. 42, № 4. С. 240–242.
18. Гейштор А. Слов'янська міфологія. Київ : Кліо, 2015. 415 с.
19. Гумилев Л. Древние тюрки. Москва: Наука, 1967. 504 с.
20. Єленський В. Релігія після комунізму – напрямки змін. *Дзеркало тижня | Mirror Weekly*.
URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/religiya_pislya_komunizmu_napryamki_zm_in.html (дата звернення: 12.02.2026).
21. Жиртуева Н. Мистическое учение карлоса кастанеды и традиция шаманизма в культуре XX века. *Вопросы духовной культуры*. 2019. Т. 31, № 4. С. 87–91.
22. Классическая йога/ пер. с санскрита Е. Островской, В. Рудого. Москва: Наука (ГРВЛ), 1992. 264 с.
23. Кокшарова Н. "Ашрам Шамбали", внутрішнє життя секти. *ГОВОРИ! Вільне слово*. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-внутрішнє-життя-секти/> (дата звернення: 20.01.2026).
24. Колодний А. Що нині відомо про релігійну течію „Ашрам Шамбали”? *Релігійна панорама*. 2005. № 5. С. 66.
25. Колодний А. Язичництво як релігійний феномен. *Українське релігієзнавство*. 2003. № 27-28. С. 48–58.
26. Колосова И. Новые религиозные движения в России и СНГ. *Observer*. 2016. Т. 322, № 11. С. 19–35.
27. Кременовська І. “Ашрам Шамбали” - секта Костянтина Руднева в Україні. *ГОВОРИ! Вільне слово*. URL: <https://vilneslovo.com/ашрам-шамбали-секта-руднева-в-україні/> (дата звернення: 06.02.2026).

- 28.Кременовська І. «Путь дурака» Сотіліан Секоріський (розбір книги). *ГОВОРИ! Вільне слово*. URL: <https://vilneslovo.com/put-duraka-sotilian-syekoriskyy-rozbir-knyhy/> (дата звернення: 20.02.2026).
- 29.Кришталь Ю. Нетрадиційна релігійність в Україні у другій половині ХХ-початку ХХІ століття: проблема ідентифікації та класифікації. *Українське релігієзнавство*. 2015. № 73. С. 179–186.
30. Ліщинська О. Культова психічна залежність особистості. Київ : Шк. Світ, 2007. 112 с.
31. Лобазова О.Ф. Целостность личности в условиях мировоззренческого плюрализма // *UNIVERSUM: Общественные науки*. 2015. Т.6, № 6. С. 128-138
32. Релігієзнавство : навч. посіб. / ред. С. Білокурсський. Київ : «Кондор», 2002. 634 с.
33. Рыбаков Б. Язычество древних славян. Москва : Наука, 1981. 607 с.
- 34.Старовойтова Г. Харизматичне лідерство як предмет соціально-філософського розгляду. *Вісник донецького національного університету економіки і торгівлі ім. м.туган-барановського*. 2013. Т. 54, № 2. С. 84–90.
35. Цуканова В. Психологічні аспекти діяльності нових релігійних рухів. *Науковий блог*. URL: <https://naub.oa.edu.ua/psychologichni-aspekty-diyalnosti-novyh-relihijnyh-ruhiv/> (дата звернення: 08.02.2026).
36. Яроцький П. Релігієзнавство: сучасні релігійні процеси в світі й Україні : монографія. Київ : Кондор, 2013. 500 с.
37. Aitamurto K. Russian rodnoverie negotiating individual traditionalism. *Globalization, immigration, and change in religious movements* : International Conference, Bordeaux, 7 June 2007. 2007. P. 113–26.
- 38.Ames D. Russian cult leader arrested in Bariloche for human trafficking - Buenos Aires Herald. *Buenos Aires Herald*.

URL: <https://buenosairesherald.com/society/russian-cult-leader-arrested-in-bariloche-for-human-trafficking> (date of access: 05.02.2026).

39. Bainbridge W. S. The endtime family: children of god. Albany : State University of New York Press, 2002. 218 p.
40. Barker E. New religious movements: a practical introduction. Oslo: Unipub, 1990. 246 p.
41. Barrett D. The new believers: a survey of sects, cults and alternative religions. London : Cassell & Co, 2001. 544 p.
42. Bonnefoy Y. Asian mythologies. Chicago: University of Chicago Press, 1993. 400 p.
43. Beckford J. A. «Cult controversies: the societal response to new religious movements. New York : Tavistock Publications, 1985. 327 p.
44. Bernbaum E. The way to shambhala: a search for the mythical kingdom beyond the himalayas. 2nd ed. New York : St. Martin's Press, 1989. 336 p.
45. Carlson M. No religion higher than truth: a history of the theosophical movement in russia. Princeton : Princeton University Press, 1993. 308 p.
46. Chidester D. Salvation and suicide: an interpretation of jim jones, the peoples temple, and jonestown. *American academy of religion*. 1989. Vol. 57, no. 3. P. 633–636.
47. Dawson L. L. Who joins new religious movements and why: twenty years of research and what have we learned?. *Studies in religion*. 1996. Vol. 25, no. 2. P. 141–161.
48. Encyclopedic Sourcebook of UFO religions / ed. by J. R. Lewis. New York: Prometheus Books, 2003. 530 p.
49. Gauthier F. Religious change in Orthodox-majority Eastern Europe: from Nation-State to Global-Market. *Theory and Society*. 2022. Vol. 51. P. 177–210
50. Hammer O. Claiming Knowledge: Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age.— Leiden: Brill. 2004.— 573 pp. ctp. 102—103.

51. Hanegraaff W. J. New Age religion and Western culture : esotericism in the mirror of secular thought. New York : State University of New York Press, 1988. 580 p.
52. Heelas P. The new age movement: religion, culture and society in the age of postmodernity. Hoboken : Wiley-Blackwell, 1996. 288 p.
53. Hiltebeitel A. Rethinking india's oral and classical epics. Chicago: University of Chicago Press, 1999. 574 p.
54. Institution Organisation Bewegung: Sozialformen der Religion im Wandel / ed. by K. Gabriel, M. Krüggeler, W. Gebhardt. Berlin : Springer-Verlag, 2013. 245 p.
55. Introvigne M., Vardé M. The ashram shambhala saga: esotericism and the anti-cult repertoire in russia and argentina. *The Journal of CESNUR*. 2026. Vol. 10, no. 2. P. 3–85.
56. Khudbuddin Landge S. An analytical review of the shat chakra: the subtle energy centers in yoga and tantra. *EPH-International journal of applied science*. 2024. Vol. 10, no. 1. P. 17–18.
57. Laruelle M. Tengrism: in search for central asia's spiritual roots. *Analytical articles*. 2006. Vol. 6, no. 8. P. 3–4.
58. Openshaw J. Home or ashram? The vaishnavas of bengal. *Fieldwork in religion*. 2007. Vol. 2, no. 1. P. 73–98.
59. Palmer S. J. The Rajneesh papers : studies in a new religious movement. Delhi : Motilal Banarsidass Publishers, 1993. 215 p.
60. Pashkovskyy O. New religious movements and methodology of expansion. *Skhid*. 2013. Vol. 116, no. 2. P. 156–159.
61. Perlado M. A propósito del "chamanismo siberiano". *EducaSectas*. URL: <https://educasectas.org/ashram-shambala-1/> (date of access: 28.01.2026).
62. Patil C., Vyas P. Ayurveda concept of yoga chakras and their anatomical aspects. *Himalayan journal of health sciences*. 2022. Vol. 7, no. 2. P. 25–28.
63. Pranskevičiūtė-Amoson R. The concepts and ideas of 'spirituality' within worldviews of alternative religiosities in the post-communist region:

- vissarionites and anastasians. *Journal of religion in europe*. 2021. Vol. 13, no. 3. P. 241–264.
64. Richardson J. *Regulating religion: case studies from around the globe*. New York : Springer New York, 2004. 578 p.
 65. Robbins T. *Cults, converts and charisma: the sociology of new religious movements*. Thousand Oaks : SAGE Publications, 1988. 260 p.
 66. Shamanism and the alteration of consciousness. *Altering consciousness multidisciplinary perspectives* / ed. by E. Cardeña, M. Winkelman. Santa Barbara, 2011. P. 159–180.
 67. Stillwell W. "The process of mysticism: carlos castaneda". *Journal of humanistic psychology*. 1979. Vol. 19, no. 4. P. 7–29.
 68. *The cambridge companion to new religious movements* / ed. by O. Hammer, M. Rothstein. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 346 p.
 69. *The future of new religious movements* / ed. by D. Bromley, P. Hammond. Macon : Mercer University Press, 1987. 278 p.
 70. *The New Believers: A Survey of Sects, Cults and Alternative Religions* D. The new believers: a survey of sects, cults and alternative religions. London : Cassell & Co, 2001. 567 p.
 71. Weber M. *Wirtschaft und Gesellschaft : Grundriss der verstehenden Soziologie*. Tübingen : Mohr, 1985. 462 p.
 72. Wallis R. J. J. *Shamans/Neo-Shamans*. Abingdon-on-Thames : Taylor & Francis Ltd, 2003. 328 p.